T.C.
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GÜZEL SANATLAR EĞİTİMİ RESİM-İŞ ÖĞRETMENLİĞİ
ANABİLİM DALI

İLKÖĞRETİM İKİNCİ KADEME TÜRKÇE DERSİ DERS KİTAPLARINDA YER ALAN GÖRSELLERİN DÜZENLENMESİ BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tez Danışmanı
Yrd. Doç. Dr. Sibel BALCI

Hazırlayan
Şennur HELVACI TÜZEL

Çanakkale - 2009

TAAHHÜTNAME

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum "**İlköğretim İkinci Kademe Türkçe Dersi Ders Kitaplarında Yer Alan Görsellerin Düzenlenmesi Bağlamında Değerlendirilmesi**" adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığımı ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

16/07/2009

Şennur HELVACI TÜZEL

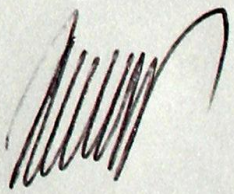

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne

Şennur HELVACI TÜZEL'e ait **İlköğretim İkinci Kademe Türkçe Dersi Ders Kitaplarında Yer Alan Görsellerin Düzenlenmesi Bağlamında Değerlendirilmesi** adlı çalışma, jürimiz tarafından Güzel Sanatlar Eğitimi Resim-İş Öğretmenliği Anabilimdalı'nda YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan .....
Yrd. Doç. Dr. Sibel BALCI

Üye .....
Prof. Dr. Kemal YÜCE

Üye .....
Yrd. Doç. Dr. Didem ÇATAL

ÖZET

Bu tezde 8. Sınıf Türkçe ders kitabında yer alan görseller, alan uzmanlarınca değerlendirilmiştir. Bu değerlendirme yapılırken, uzmanlar 2 gruba ayrılmış ve hazırlanan ölçek doğrultusunda değerlendirmelerini yapmışlardır. "1. Uzman Grubu" güzel sanatlar uzmanlarından oluşurken; "2. Uzman Grubu" ise Türkçe Eğitimi uzmanlarından oluşmaktadır. Çalışmada iki uzman grubunun fikir farklılıkları ve bu farklılıklara sebep olabilecek durumlar ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın ana amacı, görsellerin hâkim olduğu yüzyılımızda, ders kitaplarının hazırlanmasında görsellerden yeterince yararlanılıp yararlanılmadığını ortaya koymak ve bu doğrultuda öneriler geliştirmektir.

ABSTRACT

İn this thesis the visualizes which posses to turkish course book has been evoluated by experters. While evoluatıng , experters seperated to focus on two dıfferent parts of the work ınto scale. Whıle fırst group was formed for art second one was formed turkısh educatıon exporters. There were dıfferent ıdeas and exporters trıed to fınd out results of these dıfferences.

The maın purpose of thıs work ıs to confırm how much vısualızes are benefıtıal and to ımprove these vısualızes.

İÇİNDEKİLER

SAYFA NO

JÜRİ ONAYI
ÖZET…….. İ
ABSTRACT…… İİ
İÇİNDEKİLER…….. iii
ÖNSÖZ…… vi
SEMBOLLER VE KISALTMALAR……... vii

BÖLÜM I

1.1. Problem Durumu…….. 1
1.2. Araştırmanın Amacı…….. 2
1.3. Araştırmanın Önemi…….. 3
1.4. Araştırmanın Sayıltıları……. 4
1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları……. 4
1.6. Tanımlar…… 4

BÖLÜM II

YÖNTEM…… 6
2.1. Araştırmanın Modeli…… 6
2.2. Evren ve Örneklem……... 6
2.3. Verilerin Toplanması Çözümlenmesi ve Yorumlanması……..... 7

BÖLÜM II

KAVRAMSAL ÇERÇEVE……... 9
3.1. Çocuk Gelişimi……. 9
3.1.1. 12–16 Yaş Çocuğunun Gelişimsel Özellikleri…… 10

3.1.2. 12–16 Yaş Dönemi Çocuğunun Fiziksel ve Motor Gelişimi…..... 11
3.1.3. 12–16 Yaş Dönemi Çocuğunun Bilişsel Gelişimi……..……. 12
3.2. Ders Kitabı……..... 13
3.3. Ders Kitaplarının Tarihçesi…….. 15
3.4. Türkiye'de Ders Kitaplarının Gelişim Süreci…….. 17
3.5. Ders Kitaplarının Eğitim Sistemi İçindeki Yeri……... 20
3.6. Ders Kitaplarının Görsel Açıdan Değerlendirilmesi……..... 24
3.6.1. Tasarım ve Tasarımcı……. 26
3.6.2. Grafik Tasarımı……..……..... 27
3.7. Ders Kitaplarında Tasarım İlkeleri……..…. 27
3.7.1. Bütünlük……...…….…….. 28
3.7.2. Denge……... 28
3.7.3. Görsel Devamlılık….……..…… 29
3.7.4. Uygunluk……..……... 29
3.7.5. Vurgu Oluşturma…….…… 30
3.7.6. Tekrar…….……. 30
3.8. Ders Kitaplarında Tasarım Öğeleri…….. 31
3.8.1. Doku…… 31
3.8.2. Çizgi…….……... 32
3.8.3. Renk…….….…….….. 33
3.8.4. Boşluk……..…….……..……..... 34
3.8.5. Yön…….…….……. 34
3.8.6. Ölçü…….. 34
3.9. Ders Kitaplarında Görsel Düzen…….. 34
3.9.1. Ders Kitaplarında Resimlemeler (İllüstrasyon)…… 36
3.9.2. Resimlemede Yaş Grubuna Uygunluk….…….. 37
3.9.3. Resimlemede Kompozisyon ve Metinle Olan İlişkisi…..…….. 37
3.9.4. Resimlemede Renk Seçimi…….…… 39

BÖLÜM VI

BULGULAR VE YORUM…… 40
4.1. Ölçek Verilerinden Elde Edilen Bulgular……. 40
4.1.1. Ders Kitabının Kapağının Değerlendirilmesine İlişkin Bulgular ve Yorumlar…….. 40
4.1.2. Ders Kitaplarında Yer Alan Tema Kapaklarının Değerlendirilmesine İlişkin Bulgular ve Yorumlar ……. 49
4.1.3. Görsel Öğelerin Çizimi ve Tasarlanmasına İlişkin Bulgular ve Yorumlar……... 56
4.1.4. Sayfa Tasarımının Değerlendirilmesine İlişkin Bulgular ve Yorumlar……..... 75

BÖLÜM V

SONUÇ ve ÖNERİLER…… 82
5.1. Sonuç……. 82
5.2. Öneriler…….. 87
KAYNAKÇA……. 88
EKLER……..…….. 98

ÖNSÖZ

Görsel kültürün yükselişi ile dünyaya hâkim olan görsel öğelere, anlam verme, onları yorumlama ve üretme gün geçtikçe önem kazanmaktadır. Böyle bir çabanın amacına ulaşabilmesi için disiplinler arası (interdisciplinary) bir yaklaşım benimsenmeli ve etrafı görseller ile kuşatılmış XXI. Yüzyıl öğrencisine bu görselleri nasıl değerlendirmesi gerektiği konusunda her disiplin üzerine düşen görevi yapmalıdır.

Görselleri anlamak, anlamlandırmak ve bu konularda öğrencileri eğitmek günümüzün kompleks eğitim yapısı içerisinde yalnızca sanat eğitimcilerinin işi değildir. Çocuğun görseller ile karşılaştığı her ders bu becerilerin kazandırılabilmesi için bir fırsattır. Durumun böyle olması, okul öncesinden üniversiteye kadar tüm öğretim kademelerinde kullanılan materyallerin görsel yönlerinin belirli bir standarttın üzerine çıkartılmasını zorunlu kılar. Ancak bugüne kadar en önemli eğitim materyali olan ders kitaplarındaki görseller ile ilgili yapılan çalışmaların tamamına yakını ders kitaplarının görseller açısından yeterli olmadığı sonucuna varmıştır.

Bu çalışmanın yapılmasındaki amaç da, ders kitaplarındaki görsellerin öğrenciye estetik zevk kazandırmada ne denli etkili olduğunu tespit ederek; küçük bir miktarda da olsa yukarıda saydığımız eksikliklerin tamamlanması için bir katkı sağlayabilmektir.

Lisans ve yüksek lisans çalışmalarımda bana her türlü konuda yardımcı olarak, hiçbir konuda desteğini esirgemeyen Danışman Hocam Sibel BALCI'ya, bugünlere gelmemde en büyük paya sahip olan annem ve babama, her zaman yanımda olan eşim Sait'e son olarak da bu çalışmanın gerçekleşmesinde emeği geçen ve görüşlerini bizimle paylaşan Türkçe Eğitimi ve Güzel Sanatlar alanı uzmanlarına, katkılarından dolayı teşekkür ediyorum.

Şennur HELVACI TÜZEL

Çanakkale, 2009

SEMBOLLER ve KISALTMALAR LİSTESİ

f : Frekans

% : Yüzde Değer

No : Numara

Vb. : Ve benzeri

TABLOLAR LİSTESİ

TABLO: **SAYFA NO**

1: 1. Uzman Grubu'nun Görsel Tasarım İlkelerine İlişkin Yüzde ve Frekans Sonuçları…….. **41**

2: 2. Uzman Grubu'nun Görsel Tasarım İlkelerine İlişkin Yüzde ve Frekans Sonuçları ……... **41**

3: 1. Uzman Grubu'nun Görsel Tasarım İlkelerine İlişkin Görüşlerinin Yüzde ve Frekans Sonuçları…….. **50**

4: 2. Uzman Grubu'nun Görsel Tasarım İlkelerine İlişkin Görüşlerinin Yüzde ve Frekans Sonuçları……. **50**

5: 1. Uzman Grubu'nun Görsel Tasarım İlkelerine İlişkin Görüşlerinin Yüzde ve Frekans Sonuçları ……. **57**

6: 2. Uzman Grubu'nun Görsel Tasarım İlkelerine İlişkin Görüşlerinin Yüzde ve Frekans Sonuçları …….. **58**

7: 1. Uzman Grubu'nun Görsel Tasarım İlkelerine İlişkin Görüşlerinin Yüzde ve Frekans Sonuçları……. **76**

8: 2. Uzman Grubu'nun Görsel Tasarım İlkelerine İlişkin Görüşlerinin Yüzde ve Frekans Sonuçları…….. **76**

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde problem durumu, araştırmanın amacı, önemi, sayıtlıları ve sınırlılıkları verilmiştir.

1.1. Problem Durumu

İnsanlığın başlangıcından bu yana her çağ kendini özgün bir dil ile ifade etmiştir. Antik çağ efsanelerin, söylencelerin ve mitsel anlatımların çağı olmuştur. Bu çağın egemenliğinde anlam, "söz" ve onun kurallarıyla oluşturulmaktaydı. Ortaçağ'da sözün uçuculuğuna karşın "yazı"nın kalıcılığı otoritenin ve gücün simgesi haline gelmişken; aydınlanma çağıyla gelişen edebi anlatım ve matbaanın icadı, "yazılı dilin" özgürlüğünü de beraberinde getirmiştir. Yazı; o dönemde anlam ve anlatımın kurulmasında mutlak egemen iken, teknolojinin hızla gelişmesiyle, önce fotoğraf makinesinin, ardından sinema ve televizyon gibi hareketli görüntüleri saptayan araçların icadıyla, dünya "imgelerin ve görsel kültürün" kendine özgü kurallarıyla açıklanabilecek hızla akıp giden bir sürecin içine girmiştir (Parsa 2007).

Görsel kültürün bu yükselişinden eğitim-öğretim ortamları da etkilenmiştir. Başlangıçtaki siyah-beyaz baskılı ders kitaplarının yerini renkli baskılı ders kitapları, sadece metinlerden oluşan öğretim materyallerinin yerini görsel öğeler ile zenginleştirilmiş öğretim materyalleri almaktadır. Zira artık çocuk henüz okula başlamadan önce televizyon, internet gibi görsel yönden çok zengin iletişim araçları ile haşir neşir olmakta; bu durum çocuğun okulda sadece metinlerden oluşan ders kitaplarına ilgisini azaltmaktadır. Luke (2003), artık günümüz çocuğunun tekstlerle karşılaştığı tek yerin sınıf ortamı olduğunu; sınıf dışındaki tüm ortamlarda görseller ile kuşatılmış iletilere yoğun şekilde maruz kaldıklarını belirtir. Luke'nin belirttiği

durum sınıf ortamında kullanılan eğitim-öğretim materyallerinin öğrenciler tarafından ilgi çekici bulunmamasına neden olmaktadır.

Ülkemizde eğitim materyallerinin çağın gerektirdiği görsel zenginlikten yoksun olduğu gözlenmektedir. Her ne kadar Milli Eğitim Bakanlığının yapılandırmacı yaklaşım doğrultusunda hazırlamış olduğu son ilköğretim okulları programlarında "görsel okuma", "medya okuryazarlığı" gibi görsel iletileri anlamlandırmaya yönelik kavramlar yer alsa da programın bütünü düşünüldüğünde çağımızda bu denli önemli olan görselleri anlamlandırma ve görsel ürünler üretme becerilerine gereği kadar önem verilmediği görülmektedir. Zira eğitim-öğretim faaliyetleri öğretmen, okul yönetimi, ders programı ve eğitim materyallerinden oluşan grift bir süreçtir. Bu süreçte istenen çıktılara ulaşılabilmesi için tüm unsurların hedef davranışlara ulaşabilmek için azami derecede hedefler doğrultusunda harekete geçirilmesi esastır (Akyol 2007).

Görüldüğü üzere XXI. Yüzyılda görseller tarafından kuşatılmış öğrencinin eğitsel faaliyetlere olan güdülenmesini arttırılabilmesi için görsellerden eğitim-öğretim faaliyetlerinde yeterli ve doğru bir şekilde yararlanılması gerekmektedir. Ülkemizde eğitim-öğretim ortamlarındaki en önemli materyal ders kitaplarıdır (Kılınç ve Tüzel 2008). Durumun böyle olması ders kitaplarının hazırlanmasında görsel öğelerden azami derecede yararlanmayı zorunlu kılmaktadır. Tabi bu yararlanmanın belirli kurallar ve ilkeler çerçevesinde olması da ayrı bir zorunluluktur.

1.2. Araştırmanın Amacı

Çalışmanın temel amacı, ilköğretim ikinci kademede kullanılan Türkçe ders kitaplarında yer alan görsellerin yeterlilik düzeylerini ortaya koymak, bu görsellerin düzenlenmesi bağlamında hedef kitleye göndermeyi öngördüğü iletiyi aktarma gücünü tespit etmek ve bu bulgular doğrultusunda öneriler geliştirmektir.

Temel amaca bağlı olarak yanıt aranacak alt sorular şunlardır:

İlköğretim ikinci kademe Türkçe dersi ders kitaplarında yer alan görseller;

a) yer aldıkları metinlerin konusu ile tutarlılık göstermekte midir?

b) amaçladığı iletiyi hedef kitleye iletebilmekte midir?

c) semiotik metin bağlamında istenilen düzeye uygun mudur?

ç) hedef kitlenin bilişsel seviyesine uygun mudur?

d) hedef kitlenin dersin içeriğini anlamasına yardımcı olmakta mıdır?

e) eğitsel açıdan istenilen özelliklerde midir?

f) öğrencilerde estetik zevk ve heyecan uyandırmakta mıdır?

g) konusuna göre gerçeğe uygun olma veya çocukların hayal güçlerine hitap etmedeki yeterliliği ne düzeydedir?

ğ) öğrencilerin yaratıcılık gelişimine katkı sağlamakta mıdır?

1.3. Araştırmanın Önemi

Yazılı sözcüklerin ve yazılı metinlerin anlamını öğrenmenin gerekliliği nasıl zorunluysa, görsel dilin bileşenlerini okumayı ve anlamayı öğrenmek de gerekmektedir. Görsel mesajları doğru olarak yorumlamak ve aynı zamanda böylesi mesajları yaratmak amacıyla öğrenilen yetenek görsel okuryazarlıktır. İnsanlar içinde yaşadıkları dünya ile görsel işitsel kitle iletişim araçlarının sunduğu dünyadan bir anlam çıkarmak, verilen bilgilerin ötesine gitmek, gözlediklerine bir anlam vermek isterler. Bu bağlamda geleneksel okuryazarlığın yanı sıra, yeni iletişim teknolojilerinin gelişimine paralel olarak görsel okuryazarlık (visual literacy), medya okuryazarlığı (media literacy), sinema okuryazarlığı (cine-literacy), televizyon okuryazarlığı (tele-literacy) ve bilgisayar okuryazarlığı (icomputer literacy) alanlarının geliştirilmesi yolunda son yıllarda kuramsal olarak yoğun çalışmaların olduğu gözlemlenmektedir (Parsa 2007).

Günümüzde televizyon, internet gibi kitle iletişim araçlarından gelen iletileri doğru şekilde algılayıp anlamlandırmak son derece önem arz etmektedir. Bu kitle

iletişim araçlarının kullanmış oldukları ileti dilinin büyük bir kısmını görsel iletiler oluşturur. Bu duruma bağlı olarak çağımızda görselleri anlamak ve anlamlandırmak giderek önem kazanmaktadır. Yalnız görsel sanatlar eğitimi dersinin hedefleri arasında görselleri anlamak ve anlamlandırmanın olması hedefe ulaşmada yeterli olmamaktadır. Kültür Bilimci W.J.T Mitchell (1995), görseller XXI. Yüzyılın problemi demektedir. Bu amacın gerçekleşmesi ise ancak tüm disiplinlerin ortak katılımı ile gerçekleşecek disiplinler arası (interdisciplinary) bir hedeftir. Eğitim programlarında yer alan tüm disiplinlerin görseller ile ilgili hedeflerinin bekleneni karşılamazken, kullanılan materyallerde (ders kitaplarında) görsellere yeteri kadar ve belirli ilkeler çerçevesinde yer verilmesi beklenir.

1.4. Araştırmanın Sayıltıları

Çalışmada Türkçe ders kitaplarında kullanılan görsellerin durumunu belirlemek amacı ile " İlköğretim İkinci Kademe Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Görselleri Değerlendirme Ölçeği" kullanılacaktır ve araştırma hazırlanan bu ölçeğin mevcut durumu yansıtabilecek yeterliliğe sahip olduğu sayıtlısına dayanmaktadır.

1.5 Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma 2008-2009 eğitim-öğretim yılında Marmara bölgesinde okutulacak olan ilköğretim ikinci kademe Türkçe ders kitapları ile sınırlı tutulmuştur. Araştırma evrenine öğretmen kılavuz kitabı ve öğrenci çalışma kitabı dahil edilmemiştir.

1.6. Tanımlar

Ders kitabı: Eğitimin amaçlarını gerçekleştirmek üzere öğrencinin öğrenmesine kaynaklık eden en önemli öğretim materyalidir (Ceyhan, Yiğit 2003: 24).

Tasarım: Gerekli olanın araştırılması ve biçimlendirecek kişinin yaratıcı özelliklerini de katarak ortaya çıkardığı bir, şekil veya modeldir (Ketenci, Bilgili 2006: 277).

Görsel tasarım: Görsel bir iletişim sanatı olarak görsel tasarım bir mesaj iletmek ya da bir ürün veya hizmeti tanıtmaktır (Becer, 1999).

İllüstrasyon: Resimlerle süsleme, kitap içindeki bir yazıyı açıklayan veya süsleyen resim olarak açıklanmıştır (TDK 1997: 1073).

Papirüs: Eski mısırlıların papirüs saplarından yaptığı kâğıt (TDK 2005: 1570).
Parşömen: Yazı yazmak, resim yapmak için hazırlanan deri, tirşe (TDK 2005: 1578).

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeline, evren ve örnekleme, verilerin toplanmasına ve verilerin analizine yönelik bilgiler verilmiştir.

2.1. Araştırma Modeli

İlköğretim ikinci kademe Türkçe ders kitaplarında yer alan görsellerin incelendiği bu tezde tarama (survey) modeli uygulanmıştır.

Karasar'a göre (2006); tarama modelleri, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımıdır. Bu modelde araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içerisinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır.

2.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini İlköğretim ikinci kademe Türkçe ders kitapları oluşturmaktadır.

Araştırmanın örneklemini ise rastgele örnekleme yöntemi ile seçilmiş Batu Yayınları tarafından hazırlanmış olan İlköğretim Türkçe 8. Sınıf Ders Kitabı (Batu Türkçe 8) oluşturmaktadır. Çalışmanın örneklemi seçilirken *basit rastlantı örneklemi* (simple random sampling) seçme modeli kullanılmıştır.

Erdoğan'a göre (1998), basit rastlantı örneklemi (simple random sampling), tamamen rastlantısal olarak evren içinden bir grubun seçilmesidir. Basit rastlantı

örneklem yöntemi, eğer seçilenlerin diğer özellikleri ve faktörleri önemli değilse kullanılmaya daha müsait bir yöntemdir.

2.3. Verilerin Toplanması, Çözümlenmesi ve Yorumlanması

Araştırma;
1. Konu ile ilgili literatürün taranması,
2. Örnekleme seçilen ders kitabının incelenmesi,
3. Ders kitabının incelenebilmesi için ölçek geliştirilmesi,
4. Örnekleme seçilen ders kitabının uzmanlar tarafından ölçek doğrultusunda değerlendirilmesi,
5. Uzman değerlendirmeleri sonucunda öneriler geliştirilmesi, şeklinde beş bölümde tamamlanmıştır.

Birinci bölümde ders kitapları, görseller, görsel tasarım unsurları ve görsel tasarım ilkeleri ile ilgili literatürün taraması yapılmıştır.

İkinci bölümde ise örnekleme seçilen ders kitabı içerik ve görseller açısından ayrıntılı bir şekilde incelenmiş ve nasıl bir değerlendirme yapılabileceği ile ilgili araştırma yapılmıştır. .

Üçüncü bölümde ise önceki çalışmalar ve konu alanı ders kitabı incelemesi ile ilgili kaynaklardan ve Alpan'ın (2004) geliştirdiği görsel tasarım ilkelerinin bazı maddelerinden yararlanarak ve uzman görüşlerine başvurularak "İlköğretim İkinci Kademe Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Görselleri Değerlendirme Ölçeği" geliştirilmiştir.

Dördüncü bölümde ölçeğin değerlendirilebilmesi için en az yüksek lisans seviyesinde Güzel Sanatlar alanında veya Türkçe Eğitimi alanında eğitim almış uzman görüşlerine başvurulmuştur. Değerlendirmenin sağlıklı sonuçlar ortaya

çıkarabilmesi amacı ile uzmanlar iki gruba ayrılmıştır. Oluşturulan gruplardan birinci uzman grubu Güzel Sanatlar alanının uzmanlarıdır (1. Uzman Grubu)[1]. İkinci uzman grubu ise Türkçe Eğitimi alanının uzmanlarıdır (2. Uzman Grubu)[2].

Son bölüme gelindiğinde ise uzman görüşleri istatistiksel işlemlere tabi tutulmuş ve elde edilen sonuçlar doğrultusunda öneriler geliştirilmiştir.

İncelenen 8. sınıf İlköğretim Türkçe ders kitabı, Batu Yayıncılık tarafından 2008 yılında İstanbul'da basılmıştır. Kitabın editörü Sultan KARA, dil uzmanı Gültekin ERGÜR, program geliştirme uzmanı Serkan CEYLAN, ölçme değerlendirme uzmanı Neslihan TAŞEL, rehberlik ve gelişim uzmanı Sema ÇİĞDEMOĞLU'dur. Kitabın görsel tasarımı ise Çınar ER tarafından düzenlenmiştir. Bu ders kitabı Milli Eğitim Bakanlığınca ortaöğretim öğrencilerine ücretsiz olarak dağıtılmıştır. Ders kitabında konulara göre altı tema bulunmaktadır. Türkçe ders kitabında yer alan temalar şunlardır:

I Tema: Okuma Kültürü
II Tema: Atatürkçülük
III Tema: Sevgi
IV Tema: Milli Kültürümüz
V Tema: Doğa ve Evren
VI Tema: Toplum Hayatı

Araştırmada kullanılan ölçme aracı alanların uzmanlarına değerlendirildikten sonra verilerin çözümüne geçilmiştir. Elde edilen veriler araştırmanın alt amaçları doğrultusunda çözümlenmiştir.

[1] Çalışmanın bundan sonraki kısmında bu gruba "1. Uzman Grubu" denilecektir.

[2] Çalışmanın bundan sonraki kısmında bu gruba "2. Uzman Grubu" denilecektir.

BÖLÜM III

Kavramsal Çerçeve

Uygarlık tarihinin son birkaç asırlık döneminde teknolojik gelişmelere paralel doğrultuda ortaya çıkan fotoğraf makinesi, sinema, televizyon, internet gibi hareketli görüntülerin saptanmasını ve yayılmasını sağlayan araçların icadıyla, dünya "imgelerin ve görsel kültürün" kendine özgü kurallarıyla açıklanabilecek bir sürecin içine girmiştir.

S.Stokes (2005) görsel okumayı "İnsanların çevrede karşılaştıkları, doğal veya yapay görülebilir, hareket, nesne ve/veya sembolleri yorumlamalarını ve ayırt etmelerini sağlayan bir grup yetenek" olarak tanımlar. Görseller gerçekler hakkındaki düşüncelerimizi ve değerlerimizi yansıtan gösterim sistemleridir. Bunlar yazılı anlatım gibi belirli kelimelere sahip değillerdir. Görsel anlamların sözlüğü yoktur. Çünkü aynı görsele farklı kişiler farklı anlamlar yükleyebileceği gibi, sunulduğu ortam da görsellerin farklı anlamlandırılmasına sebep olabilir. Görseller kolay anlaşıldığı için öğretim yapmanın gerekli olmayacağı düşünülebilir. Ancak televizyon, internet gibi çoklu ve karışık görsel öğeler içeren araçların yaygınlığı düşünülecek olursa bireyin bu vericilerden aldığı iletileri yorumlayıp anlamlandırması ve eleştirel gözle bakabilmesi için görsel eğitimin verilmesi gereklidir (Rudolf 2007; 132).

3.1. Çocuk Gelişimi

Birey, doğduğu andan itibaren sürekli gelişen ve değişen bir dönem içerisindedir. Kalıtsal etkenler, içgüdüler ve çevresel etkenlerle yönlendirilen bir değişimler karmaşası olan gelişim, doğum öncesi dönemden başlayıp yaşamın

sonuna kadar devam eden bir süreç olarak ele alınmaktadır (İnanç, Bilgin, Atıcı 2004: 77).

Koç'a (2004: 238) göre, bu bağlamda yaşam çizgisini dikkate alarak bireyin hayatını genel hatlarıyla; çocukluk, ergenlik/ gençlik, yetişkinlik ve yaşlılık gibi ana gelişim dönemlerine ayırarak incelemek mümkündür. Ancak genel olarak böyle bir sınıflama yapılmasına rağmen inceleme konusu "insan" olunca, sözü edilen gelişim dönemlerinin başlangıç ve bitiş anlamında, kesin olarak yaş sınırlamasını yapmak oldukça güçtür. Fakat bilimsel çalışmaların getirdiği zorunluluk nedeniyle özellikle gelişim psikolojisi alanında yapılan çalışmalarda, bu bağlamda gelişim dönemleriyle ilgili her bir dönemin kendi içinde aynı olmasa da birbirine yakın yaş sınırlamaları yapılmıştır.

Biz bu çalışmamamızda ilköğretim ikinci kademeye denk düşen 12-16 yaş çocuğunun gelişimsel özelliklerini ele alacağız.

3.1.1. 12–16 Yaş Çocuğunun Gelişimsel Özellikleri

12–16 yaş döneminin özelliği, çocuğun artık yetişkin gibi soyut düşünebilir hale gelmesidir (Güngör, Akyol, Subaşı, Ünver, Koç 2003: 60). Bu yaşlar gelişim psikolojisinde erinlik ve ergenlik dönemlerini karşılamaktadır (Selçuk 1999: 34). Ergenlik, bireyin gelişim süreci içerisinde çocukluk döneminin bitişiyle beraber sözü edilen dönemin başlangıcından fizyolojik olarak erişkinliğe ulaşıncaya kadar geçen bir gelişim dönemidir (Koç 2004: 233).

Bu dönemde çocuğun beden yapısı, çocukluk beden yapısından gençlik beden yapısına ve çocuksu duygulardan yetişkin duygulara geçiş evresindedir. Çocuk, ergenlik döneminde bedensel, zihinsel ve sosyal-duygusal yönden değişiklikler yaşanmaktadır.

12–16 yaş döneminin gelişimsel özellikleri aşağıda beden gelişimi, bilişsel gelişim ve kişilik gelişimi başlıkları altında incelenmiştir.

3.1.2. 12–16 Yaş Dönemi Çocuğunun Fiziksel ve Motor Gelişimi

Biyolojik anlamda fiziksel ve cinsel gelişim açısından ergenlik, çocukluk döneminin olgunlaşmamış durumundan yetişkinlik döneminin cinsel olgunluğuna bir geçiş dönemidir (Koç 2004: 234). 12-16 yaş grubuna dahil çocukların genellikle beden olgunluğu ile anlama olgunluğu farklılık gösterir. Çünkü bu yaş grubundaki çocukların biyolojik gelişimi önceki yıllara göre daha yavaştır; bu yavaşlık, çocuğun hareket becerilerinin olgunlaşmasına imkan tanır (Demirel 2005: 95).

Bu yaş aralığındaki çocuklar ortaokul ve lise çağlarında bulunmaktadır. Ortalama olarak kızlarda 12 – 13, erkeklerde 13–14 yaşlarında ortaya çıkmakta ve yarısı çocukluk yarısı ergenlik olmak üzere 2 ila 4 yıl sürmektedir (Selçuk 1999: 34). Ergenlik üç döneme ayrılmaktadır: Ön erinlik, erinlik ve son erinlik dönemi. Birinci dönem ön erinlik; büyümeyle olduğu kadar bazı ikincil cinsel özelliklerin (apış arası ve koltuk altı kıllarının görünmesi) ortaya çıkmasıyla da belirginleşir. İkinci dönem asıl erinliği oluşturur. Büyüme daha yavaşlar cinsel özellikler gelişir. Bu dönem kız çocukta ilk ay halleri, erkek çocukta ilk boşalmalar çağıdır. Aynı dönemde erkek çocukta ses değişimi ortaya çıkar.

Son erinlik döneminde cinsel bezler ve üreme organları, gelişmelerini ve tam işlevsel niteliklerini kazanırlar. Ergenin bedensel gelişimi dendiğinde, boy, ağırlık artışı, iskelet kas gelişimi, iç salgı sistemindeki gelişim akla gelir. Ergenlerdeki boy uzaması dâhil tüm büyümeyi ve gelişmeyi hipofiz bezinden çıkan salgılar düzenler. Erkeklerdeki hem boy hem de ağırlıktaki artış 12–16 yaşları arasında belirgin biçimde görülmekte, 18 yaşına kadar sürmektedir. Kızlarda ise ergenlik öncesinde hızlı olan gelişim, ergenlik döneminde yavaşlar (Koç, Yavuzer, Demir, Çalışkan 2001: 34).

Bu dönemde ergen, içinde yaşadığı kültürün ideal vücut olarak sunduğu modelin etkisi altında kalarak beden imgesi kazanma sürecini yaşar (Budak 2000; akt.: Koç 2004). Bu anlamda, ideal vücut ölçüleri, aile, arkadaş grubu toplum tarafından belirlenir. Ayrıca, televizyondaki reklamlarda tavsiye edilen vücut ölçüleri ve tanınmış sanatçıların tipleri de ergenin bu ideal beden imgesini etkileyen faktörler arasında değerlendirilebilir (Koç 2004: 234). Ergenlik dönemiyle beraber ben-merkezci düşünce yapısı gelişir. Çevrelerindeki hemen herkesin kendileriyle ilgilendiklerine inanırlar. Daha önceden pek şikâyetçi olmadıkları boyları, kiloları, ciltlerindeki bozukluklar gibi pek çok şeyden yakınmaya başlarlar (Koç, Yavuzer, Demir, Çalışkan 2001: 35).

3.1.3. 12–16 Yaş Dönemi Çocuğunun Bilişsel Gelişimi

Piaget'nin bilişsel gelişim dönemlerine ilişkin olarak verdiği yaş dönemleri dikkate alındığında; anaokulu yıllarının (3-6 yaş) işlem öncesi deneme; ilkokul yıllarının (6-12 yaş) somut işlemler dönemine; ortaokul ve lise yıllarının (13-17 yaş) ise soyut işlemler dönemine denk geldiği görülmektedir (Sprınthall, Sprınthall 1990; akt.: Kulebi 2002). Öğrencilerin bu işlem dönemleri arasındaki geçişleri kültürden kültüre, aynı kültürde bölgeden bölgeye hatta aynı sınıftaki öğrenciler arasında bile farklılık gösterebilmektedir (Valanides ve Markoulis 2000; Wilson ve Wilson 1984 akt.; Özsevgeç 2004). Çocuğun soyut işlemleri başarabilmesi için beynin olgunlaşmasının yanı sıra soyut işlem yapmasını gerektirecek uyarıcı bir çevrenin olması da gereklidir (Senemoğlu 1998; akt.: Akyol 2003: 62). Piaget'e göre, içinde yaşanılan toplum ve kültürel çevre çocuğun bilişsel gelişimini etkilemektedir. Çocuk bir aşamadan diğerine, daha önceki aşamalardaki düşünce tarzı yetersiz kaldığı ve çevreye uyum sağlamak zorunda olduğu için geçer (Cüceloğlu 1998; akt.: Akyol 2003: 61).

Bu aşamada ergen somut işlemlere dayalı sembolik süreçten soyut işlemler dönemi olan temsili mantığın sembolik sürecine ilerler, daha aktif bir yönlendirmeye döner. Bu aşamada temel öğrenme sitili ayrıştırandır (Peker 2003).

Bu dönemin özelliği, çocuğun artık yetişkin gibi soyut düşünebilir hale gelmesidir. Soyut kavramlar anlaşılır, soyut düşünce analiz edilir, sentezlenir ve değerlendirilir. Problemler mantıksal olarak çözülür, düşünce daha bilimsel olur (Klausmeir 1985; Bee 1992; Woolfolk 1993; Binbaşıoğlu 1995; akt.: Akyol 200: 61).

Soyut işlemler döneminde birey evreni, kendi algıları neticesinde anlamlandırmaya çalışır. Bunu yaparken, geçmişten getirdiği bilişsel ve duyuşsal birikimini ve çevresinden elde ettiği deneyimleri kullanır. Bu dönemde, bireyin çevresindeki uyarıcıların zenginliği, onun soyutlama becerilerinin de gelişimini etkileyebilir (Yapıcı, Yapıcı 2006).

Somut işlemler dönemindeki çocuklarla soyut işlemler dönemindeki ergenler arasındaki temel fark, ergenlerin bir olayın çok değişik yönlerini görebilmeleri ve bilgiyi soyut olarak üretebilmeleridir. Ayrıca dil gelişimi bakımından kavramların atasözlerinin, deyimlerin anlaşılmasında artık problemleri yoktur. Ayrıca yazılı dili de bir yetişkin kadar etkili olarak kullanabilirler (Senemoğlu 1997; akt.: Yapıcı, Yapıcı 2006). Son dönem olan bu dönemden sonra bilişsel yapıda niteliksel bir gelişme ortaya çıkmaz. Ancak geliştirilen yaşantılara bağlı olarak niceliksel gelişmeler her zaman mümkündür (Özmen 2004).

3.2. Ders Kitabı

Toplumların gelişmesinde formal eğitim çok büyük öneme sahiptir. İlk çağlarda görülen informal (gelişigüzel) eğitimde insanlar bulundukları çevreye uyum için çaba gösterirken, zamanla okulların ortaya çıkmasıyla ile bu durum değişmiş, insanlar bilgiyi biriktirmiş, kitaplara aktarmış ve böylece kültürü gelecek nesillere ulaştırmışlardır. Yetişmiş neslin, yetişmekte olan nesle kültürünü aktaran en önemli eğitim ve öğretim aracı ise ders kitapları olmuştur (Kılıç 2005: 38). Ders kitapları ilköğretimden yükseköğretime kadar tüm eğitim kademelerinde derslerde kullanılan

başlıca materyal olarak eğitim-öğretim sürecinde yerini almıştır. Ders kitapları ülkemizde halen birçok bireyin hayatları boyunca karşılaştıkları en son kitap olma özelliğini yitirmemiştir. Durumun böyle olması ders kitaplarının öneminin farklı bir boyutuna dikkat çekmektedir.

Farklı araştırmacıların ders kitabı tanımları şu şekildedir:

Yiğit (2003), ders kitabı sözüyle bir derste kullanılan ve o dersin geliştirilmesine esas oluşturan kitabın, anlatılmak istendiğini ve ders kitaplarının, belli bir dersin öğretimi için, belli düzeydeki öğrencilere yönelik olarak yazılan; içeriği yetişkinlere uygun olan, incelenmesi yapılmış ve onaylanmış temel kaynağın kastedildiğini belirtir. Bu tanımdan da anlaşılacağı üzere ders kitabı; hazırlanmasında belirli bir müfredat ve seviyenin gözetildiği, bu seviye ve müfredatın uygun seviyede ele alınıp alınmadığı alanın uzmanlarınca kontrol edilerek belirli bir süreliğine kullanılan bir eğitim-öğretim materyalidir.

Ders kitabı, "Milli Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları Yönetmeliği'nde "Her tür ve derecedeki örgün ve yaygın eğitim kurumlarında kullanılacak olan, konuları öğretim programları doğrultusunda hazırlanmış basılı eser" olarak tanımlanmıştır (Tosunoğlu, Arslan, Karakuş 2005: 7).

Alpan'ın (2008: 108) ders kitabı tanımı ise, ders kitabının yazılı ve basılı gereçler grubunda yer aldığı ve öğrencilerin öğrenme yaşantılarına kaynaklık eden bir çalışma materyali olduğu yönündedir.

Ders kitapları, çocuğun birinci derecede ilgi ve gereksinimlerini karşılaması yönünde özel yerleri ve önemleri olan eğitim öğretim süreçlerinin vazgeçilmez temel birimleri, araç-gereçleri olarak kabul edilir (Tosunoğlu, Arslan, Karakuş 2005: 7).

Türk Standartları Enstitüsü "Ders Kitapları" standart metninde ise ders kitapları şöyle tanımlanmaktadır: "Ders kitabı, her tür ve derecedeki örgün ve yaygın

eğitim kurumlarında kullanılacak olan, konuları müfredat programları doğrultusunda hazırlanmış öğrenim amacı için kullanılan basılı yayındır."(TS 1992).

Tosunoğlu ve arkadaşlarına göre (Tosunoğlu, Arslan, Karakuş 2005: 8) ise ders kitapları, eğitimin soyut amaçlarının somut bir yansıması ve dolayısıyla öğretimi belirleyen ve yönlendiren bir eğitim aracı olarak tanımlanmaktadır.

Yukarıdaki tanımlamalardan da anlaşıldığı gibi: Bir bilgi nesnesi olan kitap bilginin paylaşılması, gelişmesi ve yaygınlaşmasını sağlar. Belirli bir dersin programında öngörülen konuların işlendiği; öğrencilere bilgi, beceri kazandırmak amacıyla hazırlanmış temel bir kaynak olan ders kitabı; öğretimde en çok kullanılan görsel araçların başında gelmektedir (Uluğ 1991; akt.: S. Kaptan, A. Kaptan 2004). Ders kitaplarının nitelikleri, eğitim ve öğretim uygulamalarının verimliliğinde de etkili olmaktadır. Ders kitapları, öğretme-öğrenme sürecinde özellikle planlı eğitim uygulamalarında öğrencilerin neler öğreneceğini ve öğretmenlerin ise neler öğreteceğini önemli ölçüde etkileyen bir kaynaktır (Küçükahmet 2004: 34). Bu nedenle ders kitaplarının içeriği, teknik ve fiziksel özellikleri oldukça önemlidir (Atmaca 2006: 318). Ders kitabı eğitim-öğretim süreci içerisinde hem öğretmene hem de öğrencilere kılavuzluk yapma görevini üstlenir. Yine öğretim hedeflerinin gerçekleşmesinde de ders kitabı tamamlayıcı öğretim materyallerinin arasında yer alır (Kılıç 2005: 38). Ders kitabı sınanmış, doğruluğu kanıtlanmış bilgileri kapsamaktadır (Kula, 1988; akt.: Semerci, Ç., Semerci, N., 2004). Sürekliliği, doğruluğu, değişkenliği tartışılabilen bir olgu olan bilgi; zihinsel, görsel ve algısal kazanımlar toplamıdır (Pekmezci, 1996). Belli bir konu alanıyla ilgili dersin öğretimi için hazırlanan ders kitapları, benimsenen öğretim yaklaşımına göre eğitim ve öğretim etkinliklerinin temel ya da destekleyici öğesi konumundadır.

3.3. Ders Kitaplarının Tarihçesi

Toplumlar kendi benliklerini oluşturmanın ve onu kalıcı kılmanın yollarını sürekli araştırmışlardır. Bunun yolunu da öncelikle ortak ve kalıcı belleği anlatmanın

yollarını (yazıyı) araştırmakla, daha sonra ise ortak belleği depo olarak saklayacak araçları (kitabı) keşfederek aramışlardır (Baştürk 2005: 14). Mısır'da M.Ö. 4000 yıllarında papirüs üzerine yazılmış ders kitaplarından sonra M.Ö. 3000 yıllarında eski ders kitapları kil tabletler halinde Asurlar ve Babiller'de görüldüğü Tosunoğlu ve arkadaşları (2005: 9) tarafından belirtilmektedir. Henüz milattan önceki çağlarda izlerine rastlanan ders kitaplarının oldukça uzun bir geçmişe sahip olduğu görülmektedir. Bu tarihten bu yana yazının ve üzerine yazıldığı malzemenin tarihine bakmak ders kitaplarının tarihçesi ile ilgili olarak önemli bilgilere kaynaklık edecektir. İlk olarak Mısırda papirüslerin üzerinde kendini gösteren ders kitapları zaman ve mekân ilişkisi içerisinde farklı malzemelerin üzerine yazılmıştır. Mısırlıların kullandığı papirüsün yerini Rusya'da ve Hindistan'da kayın ağacı kabukları almış, Fırat ve Dicle nehirleri arasında doğup gelişen Mezepotamya da iklim ve doğa koşullarına bağlı olarak kil tabletler üzerine yazılmışlardır (Demirel 2005: 17-19).

Yazının tarihinde diğer önemli bir dönüm noktası ise parşömen ile yaşanmıştır. İşlenmiş koyun, sığır ve keçi derisinden elde edilen parşömen Orta Doğu'da IX. Yüzyıla kadar, Batı'da ise tüm Ortaçağ boyunca kullanılmıştır (Tosunoğlu, Arslan, Karakuş 2005: 17).

Fakat insanlık tarihinde kullanılan yazı materyallerinin gelişimi ve kullanımı çok yavaş olmuş, bir medeniyetten diğerine farklılıklar göstermiştir. Parşömen kâğıt Orta Doğu'da ve Batı'da yeni kullanılmaya başlamışken, Papirüs tüm Akdeniz Havzasında kullanılmaya devam ederken, Çin'de ise bugün kullandığımız kâğıt kullanılmaktaydı (Demirel 2005: 19).

Parşömenden daha ucuza elde edilen ve daha kullanışlı olan kâğıt ile birlikte matbaa XV. yüzyılın sonunda daha hızlı bir biçimde gelişmiş, metinlerin üretimi ve yayılmasıyla matbaa teknikleri de gelişmiştir. Basılı kâğıt ve belgeler böylece bütün dünyada kullanılır hale gelmiş ve bilgi demokratik bir kimlik kazanmıştır (Baştürk 2005: 17). XIX. Yüzyılın sonu ile XX. Yüzyıl boyunca gelişen baskı ve ofset

teknikleri kitapların hem kalitesini arttırmış hem de maliyetini azaltmıştır. Şüphesiz yazının ve kitapların geçirdiği bu evrimden ders kitapları da etkilenmiştir.
XXI. yüzyılda ise yazı yeniden bir dönüm noktasına gelmiş, artan baskı teknikleri kitabı her yere ucuz maliyette yaymasına karşın, artık yazı görsel medya ortamlarında kullanılır hale gelmiştir. Yazının papirüsle başlayan yolculuğu artık CD'ler ve taşınabilir bellekler ile bir kütüphaneyi cebe sığdırır hale getirmiştir.

3.4. Türkiye'de Ders Kitaplarının Gelişim Süreci

Cumhuriyet dönemi ile birlikte birçok yeni kurumun yapılandırılmasında olduğu gibi eğitim kurumlarının yapılandırılmasında da Tanzimat ve Meşrutiyet dönemlerine ait eğitim sistemi yeniden gözden geçirilmiştir. Eğitim sisteminde yapılan birçok yenilik ve eklemenin yanı sıra okulların ders programlarında ve okutulacak ders kitaplarında da yeni düzenlemeler yapılmıştır (Demirel 2005: 26).
Özellikle Cumhuriyetin ilk dönemlerinde bu reform hareketleri dönem koşulları nedeni ile birdenbire yapılamamış bir geçiş dönemi yaşanmıştır. Bu geçiş döneminde eğitim sisteminde Osmanlıdan kalma bir takım kaynakların ve araçların kullanılmasına devam edilmiştir. Tosunoğlu ve arkadaşları (2005: 12) Cumhuriyetin ilk beş yılında Arap alfabesi ile yazılmış eski ders kitaplarının kullanılmasına devam edildiğini belirtirler. Daha sonra gerekli altyapı çalışmaları yapıldıktan sonra yeni ders kitapları basılmış ve kullanılmaya başlanmıştır. Bu dönemin şartları düşünüldüğünde ders kitaplarına gerekli özenin gösterildiği söylenebilir (Demirel 2005: 23).

Cumhuriyetin ilk yıllarında Eğitim sisteminde yapılan yeniliklerin başında Tevhid-i Tedrisat kanunu (1924) ve Harf İnkılâbı (1928) gelir. Eğitim kurumlarının tek bir merkezde toplanmasını sağlayan Tevhid-i Tedrisat kanunu ile eğitim kurumları bir bünyede toplanmış ve bu kurumların ortak müfredat ve ders kitapları takip etmesi sağlanmıştır. Şüphesiz ki bu durum ders kitabı hazırlanması ve kabulünü de belirli standartlara bağlamıştır. Fakat dönemin şartları düşünüldüğünde ders kitaplarının istenilen standartlara gelmesi uzun yıllar mümkün olmamıştır.

Cumhuriyet'in ilk yıllarında ders kitaplarının basımı ve yayım işleri İstanbul da yürütülmüş (Tosunoğlu, Arslan, Karakuş 2005: 12) ve ders kitaplarının dağıtılması devletin esas görevleri arasında görülmüştür (Demirel 2005: 26). Ders kitaplarının basımı ve standartları ile ilgili olarak 2259 sayılı kanun çıkartılarak ders kitaplarının hazırlanması ve basımı özel çıkarların üstünde tutulmuştur (İskit, 2000, s. 161).

1925 yılında "Mektep Kitapları Hakkında Yönetmelik" adında bir yönetmelik çıkarılmıştır. Bu yönetmelik ile öğretimle ilgili gereçlerin nasıl hazırlanıp, basılacağına ve dağıtılacağına ilişkin esaslar belirlenmiştir (Poyrazoğlu 1987; akt.:Ceyhan, Yiğit 2003). 1926'da Talim Terbiye Dairesi'nin kuruluşuna yol açan 789 sayılı "Teşkilat" yasası çıktıktan sonra ders kitaplarıyla ilgili çalışmalar, Talim ve Terbiye Dairesi'ne bırakılmıştır. Daha sonra 1926 yılına gelindiğinde 823 sayılı "Mektep Kitaplarının Maarif Vekâleti'nce Tabı Hakkında" yasa çıkarılmıştır. Bu yasaya dayanılarak Milli Eğitim Bakanlığı'nda okul kitaplarıyla ilgilenmek üzere bir şube kurulmuş, bu şube, 1935 yılında "Neşriyat Müdürlüğü"ne dönüştürülmüştür. 1960'tan sonra "Yayımlar Genel Müdürlüğü" adını alan bu birim, bugün daire başkanlığı olarak varlığını korumaktadır (Ceyhan, Yiğit 2003: 27). Görüldüğü üzere günümüzde halen ders kitaplarından sorumlu olan birçok kurumun temelleri henüz Cumhuriyetin ilk yıllarında atılmıştır. Ders kitaplarının yayımı, denetlenmesi bu yıllardan bu yana güvence altına alınmıştır.

Cumhuriyet yıllarından günümüze kadar ders kitapları ile ilgili olarak devam eden diğer bir tartışma ise "tek kitap" ve "çok kitap" uygulaması olmuştur. Esasen henüz Cumhuriyetin ilk yıllarında "tek kitap" uygulaması kabul görmüş ve 03.06.1933 tarih ve 2259 sayılı "Maarif Vekilliğine Bağlı Mekteplerde Okutulacak Ders Kitaplarının Basılması ve Dağıtılması Hakkında Kanun" ile bu durum güvence altına alınmıştır. Fakat eleştiriler doğrultusunda 06.06.1949 tarih ve 5429 sayılı "Milli Eğitim Bakanlığına Bağlı Okullarda Okutturulacak Ders Kitaplarının Seçilmesi, Basılması ve Dağıtılması Hakkında Kanun" ile serbest basım yoluyla ilk

ve orta dereceli okullarda her ders için birden çok ders kitabı uygulamasına geçilmiştir (Tosunoğlu, Arslan, Karakuş 2005: 13).

Çok kitap uygulamasına geçilmesiyle, ders kitaplarının fiziki yapısında olumlu yönde gelişmeler sağlansa da, ders kitaplarının seçimi konusunda ortaya çıkan sıkıntılar bu uygulamanın uzun sürmesini engellemiştir.
Çok kitap uygulamasına 1973 yılında çıkartılan 1739 sayılı "Milli Eğitim Temel Kanunu" ile son verilmiştir. 1973–1985 yılları arasında kitap yazımında gözlenen çeşitli sıkıntılar nedeniyle Milli Eğitim Bakanlığı 1985 yılında bir "kitap yazma seferberliği" başlatmıştır. Ancak, bu uygulamadan da beklenen sonuç alınamamıştır (Ceyhan, Yiğit 2003: 27).

16 Şubat 1991 yılında yayımlanan "Milli Eğitim Bakanlığı, Ders Kitapları Yönetmeliği" çok kitap uygulaması yeniden uygulamaya sokulmuştur (Demirel 2005: 28). Görüldüğü üzere Cumhuriyetin ilk yıllarından bu yana gerek "tek kitap" "çoklu kitap" hususunda gerekse de ders kitaplarının düzenlenmesi ile ilgili diğer hususlarda birçok yönetmelik çıkarılmıştır (Küçükahmet 2004: 78).

2005 Yılında taslağı hazırlanarak okullarda uygulaması yapılan 2006 yılında da uygulamaya giren İlköğretim Okulları Ders Programları bugüne kadar gerçekleştirilememiş birçok yeniliği bünyesinde barındırmaktadır. Yapılandırmacı yaklaşım doğrultusunda hazırlanan programda ders kitapları ilk kez "Ders Kitabı", "Öğrenci Çalışma Kitabı" ve "Öğretmen Kılavuz Kitabı" olmak üzere üçe ayrılmıştır. Yeni kitaplara bakıldığında görsel yönden daha zengin öğeleri bünyesinde barındırdığı görülmektedir. Fakat kitapların acele ile hazırlandığı ve bu yüzden de bir takım eksiklikler ve yanlışlıkları bünyesinde barındırdığı araştırmacılar tarafından ortaya konulmaktadır (Kılınç, Tüzel 2008).

3.5. Ders Kitaplarının Eğitim Sistemi İçindeki Yeri

Araştırmacılar tarafından eğitimin birçok tanımı yapılmıştır. Biz buraya aldığımız tanımlardan mümkün olduğu kadar eğitimin değişik boyutlarına değinen farklı tanımları almaya çalıştık. Bu tanımları şu şekilde sıralamak mümkündür;

Varış'a göre eğitim (1998); bireyin tüm yaşamı boyunca süren ve okul dışında ve içinde yaşam boyu edindiği deneyimlerin bütünüdür.

Kıroğlu (2005: 2) ise eğitimi en genel anlamıyla davranış değiştirme süreci olarak tanımlanmaktadır. Bu davranış değişikliğinin kasıtlı olarak yapılması da hiç şüphesiz şarttır. Davranış değişikliğinin oluşmasında eğitim programları etkili bir rol oynamaktadır. Bu değişikliğin gerçekleşmesi için uygun strateji, yöntem ve tekniklerin doğru belirlenmesi gerekir. Öğretim araçları, kullanılması gereken strateji, yöntem ve tekniklerin başarılı bir şekilde uygulanması sırasında ihtiyaç duyulan materyallerdir. Okullarda öğretim programlarına dayalı olarak hazırlanmış ders kitapları en çok kullanılan öğretim materyalidir (Kılıç ve Seven 2002: 17). Ders kitapları okullarda adeta öğretmen ile öğrenciyi birbirine bağlayan bir köprüdür. Öğretmen geleneksel öğretim sürecinde sunacağı malzemeyi ders kitabında hazır olarak bulur ve bu malzemeye belirli bir şekle sokarak öğrenciye sunar. Öğrenci kendisine sunulan öğrenim malzemesini hem ders kitabında hazır olarak bulur hem de tekrar ve pekiştirmelerde bu kaynaktan birinci derecede yararlanır.

Toprak (1993) ders kitaplarını "Eğitim programlarında belirlenen amaçlar doğrultusunda; Öğretim programlarındaki derslerin içeriği ile ilgili bilgileri öğrencilere sunan, pekiştirme, sınava hazırlama ve öğrenme hızlarına uygun çalışma olanağı sağlayan kullanışlı bir öğretim materyali olarak tanımlamıştır.
Ders kitapları, eğitim sürecinde vazgeçilmez olarak kullanılan en temel öğretim materyalleridir (Halis 2002: 50).

Kaya ise ders kitabını (1999), bilim adamı, eğitimci, çizer, grafik tasarımcı ve yayıncıdan oluşan organize bir çalışmanın ürünü olarak ortaya çıkan öğrenim materyali olarak tanımlar.

Ceyhan ve Yiğit'e göre ise (2003: 24) ders kitapları, eğitimin amaçlarını gerçekleştirmek üzere öğrencinin öğrenmesine kaynaklık eden en önemli öğretim materyali olarak tanımlar.

Ders kitabı çocuğun yaşadığı toplumla bütünleşmesini sağlayan, o toplumun inançlarını, kültürünü, yaşam biçimini, felsefesini, etkileşim biçimlerini, gelenek ve göreneklerini açıklayan ve ilk öğreten kaynaktır (Demirel, 2005: 45).

Bu tanımları çoğaltmak olasıdır; ancak burada göz ardı edilmeyecek gerçek, ders kitaplarının eğitim programlarıyla ilişkisinin vurgulanmış olmasıdır. Bu ilişki bir bakıma amaç araç ilişkisini vurgulamaktadır. Eğitimin amaçları, eğitim programlarında yer almakta ve yetiştireceğimiz bireylerde hangi istendik özelliklerin gerektiği vurgulanmaktadır. Bu özellikler bilişsel davranışlar, duyuşsal özellikler, devinişsel becerilerdir. Araç ise bu hedefleri gerçekleştirmek ve bireylerde istendik yönde davranış değişikliği meydana getirmek için sınıf içi uygulamalarda kullandığımız ders kitapları görsel ve işitsel araç - gereçler ile eğiticinin kullandığı öğretim yöntem ve tekniklerdir (Demirel 2005: 2). Ders kitapları eğitimin vazgeçilmez araçları olarak birçok işlevi yerine getirirken öğretimin daha nitelikli olmasına da önemli katkılarda bulunmaktadır (Ceyhan, Yiğit 2003: 24).

Bir eğitim programının amaçları o programın dayanaklarıdır. Bir programda "niçin öğretelim?" "niçin öğrenelim?" sorularının cevaplarını o programın amaçlarını verir (Küçükahmet 2005: 2–3). Ders kitabı, eğitim programlarının amaca ulaşmasına da hizmet eder ve eğitim ve öğretim etkinliklerinin planlanmasında, uygulanmasında, değerlendirilmesinde ve geliştirilmesinde ders kitaplarının halen önemli bir yeri bulunmaktadır (Coşkun 1996: 59).

Ders kitapları öğretim etkinlikleri ile birlikte etkili bir biçimde kullanıldığında, öğrencilerin okuma ve düşünme becerilerini geliştirebilir. Ders kitabı aracılığı ile öğrenciler konuyla ilgili temel kavramları, tamamlanmış tümce yapılarını öğrenirler, sözcük dağarcıkları artar (Digisi, Willett 1995:124).

Ders kitaplarının Milli Eğitim Bakanlığı tarafından kabul edilen eğitim programlarına uygun bir şekilde hazırlanması eğitim uygulamalarının vazgeçilmez koşullarından birisidir. Bu nedenle öncelikle eğitim programlarının hazırlanması, daha sonra bunlara uygun ders kitaplarının hazırlanması gereği ortaya çıkmaktadır. Bu gerekliliğin geçmiş yıllarda kimi zaman yerine getirilmediği, önce ders kitaplarının hazırlandığı, daha sonra da buna uygun eğitim programının hazırlandığı dile getirilmektedir (Demirel 2005: 3). Ancak son eğitim programında önce program hazırlanmış arkasından da programın hedefleri doğrultusunda acele ile de olsa ders kitapları hazırlanmıştır. İyi hazırlanmış ders kitapları, konuların sıralanışı, hazırlık-değerlendirme soruları ve hazır etkinliklerle amaca uygun, düzenli ve hızlı bir öğretimin yapılmasına imkân verir. Uygulamada, çoğu zaman öğretim yöntemi hatta öğretim ortamları, ders kitapları esas alınarak düzenlenmektedir. Bu durum, ders kitaplarının önemini daha da artırmaktadır (Kılıç ve Seven 2002: 19).

Kitaplar kültürel mirasın aktarıcılarından biri olarak kabul edilmekte, iyi bir kitabın etrafını aydınlatan, ışık saçan, bilgi veren, gerçeklerin oluşturulmasına ve geliştirilmesine yardımcı olması beklenmektedir. Eğitim sistemi içinde kullanılan ders kitaplarının mevcut durumuna ilişkin bazı belirlemeler ve görüşler vardır. Türkiye Bilimler Akademisi (TÜBA) 2005'de hazırladığı raporda, ders kitaplarının yanlış bilgilerle dolu olduğu, fen, bilim ve teknolojinin yanlış anlatıldığı savunulmakta ve özetle şu görüşlere yer verilmektedir:

- Genel eğitim sistemimizde sanat uçta kalmaktadır.
- Ders kitaplarında içerik açısından yetersiz, eksik ve yanlış bilgiler bulunmaktadır.
- Ders kitapları, öğrencilere psikolojik beceriler kazandırmaktan uzaktır.

- Fen ve teknolojide yanlış yöntemler kullanılmaktadır.
- Matematik soyut olarak ele alınmaktadır.

TÜBA'nın belirlemelerini destekleyen diğer bir çalışma, Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği (2003) tarafından yapılmış ve aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

- Eğitim programlarının değişmesi kadar önemli bir konuda, ders kitapları, çağdaş öğretim yöntemlerine göre yeniden hazırlanmalıdır.
- Son yıllarda ders kitapları özellikle kâğıt kalitesi, resim baskısı, kısaca görsel düzen açısından olumlu bir gelişme içerisindedir. Türk eğitim sisteminde de yeni ders kitapları görsel açıdan çekici olmalıdır.
- Kitaplar yeni hazırlanan programlar çerçevesinde yeni öğretim yöntemlerini uygulayacak nitelikte olmalıdır.
- Öğretmen kitabında, öğretmenin dersi nasıl işleyeceği adım adım gösterilmelidir.

Tarih Vakfı (2005) Ders kitaplarında öğrencilere "doğru düşüncelerin belletilmesinden çok, titiz ve sorgulayıcı düşünme alışkanlıklarının aşılanması, olguları bağlamları içinde değerlendirebilme, dünyayı ve toplumu dinamik bir gelişim süreci içinde algılayabilme, neden- sonuç ilişkileri kurabilme, değer yargıları ya da inanç içeren bildirimleri somut bilgilerden ayırt edebilme becerilerinin kazandırılabilmesi için önlemler alınması gerekmektedir.

Ders kitaplarında, öğrencilere bilgi aktarmadan çok eleştirel düşünce anlayışını kazandırılması vurgulanmaktadır. Yüksek Öğretim Kurulu da Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi dersinin tanımını "Konu alanında MEB tarafından onaylanmış ders kitaplarının ve öğretim programlarının eleştirel bir bakış açısı ile incelenmesi; kitapların içerik, dil, öğrenci seviyesine uygunluk, format, çekicilik, anlamlı öğrenmeye katkısı, öğretimde kullanım kolaylığı, vb. açılardan incelenmesi"

olarak belirlemiş ve özellikle eleştirel bakış açısının gelişmesini temel hedef olarak belirlemiştir.

Bugün hem ilköğretim, hem ortaöğretim düzeyindeki kitapların çoğu sorgulanabilir bilgilerle doludur. Çünkü büyük bir hızla değişen dünya koşullarına ve toplum yapısına nispet yaparcasına, ders kitaplarında içerik, sabit kalmaya devam etmektedir.

3.6. Ders Kitaplarının Görsel Açıdan Değerlendirilmesi

Aydınlanmanın ve kültürleşme sürecinin tanığı olan ders kitapları, bir toplumun gelişmişlik düzeyinin önemli göstergelerinden birisidir. İnsanlarla birebir etkileşime girerek, bilginin paylaşımını sağlayan kitaplar, önemsenmeli bilgi estetik bir bütünlük içinde sunulmalıdır. Platon "estetik eğitim, eğitimin temelidir" demektedir. Sanata ilginin ve estetik bilincin geliştirilmesinin, çağdaş toplum olabilmenin ön koşulu olduğu düşünüldüğünde, tasarım olgusu daha bir önem kazanmaktadır (Kıroğlu 2005: 160).

Öğrencilere bilgi kazandırmak amacıyla hazırlanan temel bir kaynak olan ders kitabında yer alan görseller dediğimizde: Sayfa tasarımında kullandığımız, fotoğraf, illüstrasyon, grafik, diyagram gibi malzemelerin tümünü görsel malzeme olarak adlandırıyoruz (Uçar 2004: 163). Ders kitapları hazırlanırken öğretme öğrenme sürecinin canlı, ilgi çekici ve aktif hale getirmek için tamamlayıcı şekil, grafik ve resim gibi eğitici ve öğretici nitelikteki görsel materyallerin kullanımında yeterli dikkat ve itinayı göstermek gerekmektedir. Günümüz teknolojisinde ortaya çıkan yenilikler ve ilerlemeler karşısında direnen kitaplar çağın getirdiği yenilik ve imkânlardan hem içerik hem de görsel tasarım olarak kendini zenginleştirmelidir.

Küçükahmet (2001: 53) Milli Eğitim Bakanlığı tarafından kabul edilen, bir kitapta olması gereken özellikleri şu şekilde sıralamıştır:

- Başlıklar görsel tasarım ilkelerine uygun verilmelidir.
- Öğretime yardımcı unsurlar, öğrencilerin gelişim basamaklarına ve konulara uygun olmalıdır.
- Öğretime yardımcı unsurlar estetik yönden uygun, net ve temiz baskılı olmalıdır.
- Varsa istatistikî veriler en son bilgileri yansıtmalıdır.
- Öğretime yardımcı unsurlar eğitim durumuna ilgi çekicilik getirmelidir. (Renklerde gerçekçilik, estetik, sayfa düzenleme, iyi algılama için büyüklük, ilişkisiz ayrıntılardan kaçınma)
- Öğretim yaprakları düzenlenmelidir.
- Her bir metin mantıksal bir bütünlük içerisinde düzenlenmelidir.
- Bölüm uzunlukları işlenen konuların önemine uygun olmalıdır.
- Yazı stili kolay okunabilir biçimde, süsten arınmış ve sade olmalıdır.
- İçindekiler listesi doğru ve yeterince ayrıntılı olmalıdır.
- Resim, harita, grafik vb., gerekli yerde kullanılmalıdır.
- Resim, harita, fotoğraf vb. bulunduğu bölümün içeriğine uygun olmalıdır.
- Resimler, haritalar, tablolar vb. doğru ve anlaşılır olmalıdır.
- Resmin, haritanın, fotoğrafın vb. başlığı ve alt yazıları açık ve doğru olmalıdır.
- Resimlerde özellikle vurgulanması gereken elemanlara dikkat çekilmelidir.

Görüldüğü üzere bir ders kitabının seçimi ve tasarlanması aşamasında görsel düzene çok önem verilmektedir. Görselliğin hem kendi başına bir değer taşıdığı, hem de metinler ile bir bütünlük sağlayarak bir kompozisyon oluşturduğu kabul edilmektedir.

Bir ders kitabının gerekli yeterlilik ve niteliğe ulaşmasını sağlayan unsurlar tasarım, tasarımcı ve grafikler şeklinde özetlenebilir. Çalışmanın bu kısmında bu unsurları kısaca açıklamanın yararlı olacağı kanısındayız.

3.6.1. Tasarım ve Tasarımcı

Tasarım günümüzde her zaman karşımıza çıkan ve hemen hemen her alanda sıkça kullanılan oldukça etkileyici bir sözcüktür. Asıl anlamını yaratıcılıkla özdeşleştiği zaman kazanır. Tasarım için şöyle bir tanımlama en iyi anlatımdır: "Gerekli olanın araştırılması ve biçimlendirecek kişinin yaratıcı özelliklerini de katarak ortaya çıkardığı bir, şekil veya modeldir" (Ketenci, Bilgili 2006: 277). İngilizcede *desing* olarak nitelendirilen tasarım, sözlük anlamı ile zihinde kurmak, niyet etmek, kastetmek, çizmek, plan yapmak, proje yapmak, tertip etmek, icat etmek, yaratmak gibi kelimelerle ifadesini bulur (Odabaşı 2006: 17). Tasarımı en genel ve en basit anlamıyla açıklamak gerekirse tasarımlamak işi veya tasarımlanan biçim, tasavvur, dizayn olarak açıklamaktayız (Türkçe Sözlük 1998: 2143).

Tasarımcı ise, tasarım yapan kimse, dizaynır olarak nitelendirilmektedir (Türkçe Sözlük 1998: 2143).

Tasarım, ilkin bir hayal olarak düşüncede var olan bir tasavvurdur, ama bu hayal, bu tasavvur bir biçim (form) verme dinamiğini içerir ve bu oluşum süreci içinde biçim kazanmış bir ide olarak dışlaşır, somutlaşır. Her tasarımlamada tasarımlayan bir sanatçı ve bir de tasarımlanan bir obje vardır. Tasarımlayan sanatçı, duyum, algı, düşünme, duygu ve hayal gücü gibi bilgi yetileriyle kendisine verilmiş olan bir nesneyi üç boyutlu doğal düzen içinden çıkarır ve onu tasarımsal bir dünya içine yerleştirir (Tunalı 2002: 12).

Sanatçı genellikle yalnızdır; tasarımcı ise her zaman bir ekibin parçasıdır (Cross 1998;Barnard 1998). Sanatçı, diğer sanatçılar ve dış dünyayla çok az bağlantı içinde, bağımsızca kendi yaratıcı çalışmalarını sürdürerek, yalnız bir birey olarak var olurken; tasarımcı böyle yalnız, bir birey değildir; bir ekibin parçası olarak var olur ve kendi yaratıcı bağımsızlığının ifadesini, ekibin daha önemli ihtiyaçları için boyunduruk altına alır. Bu görüşe göre sanatsal faaliyet, yaratıcı ve anlatımcıdır; en çok yalnızken başarıya ulaşabilir. Tasarım o kadar da anlatımcı değildir; en iyi

tasarım bir ekibin parçasıyken yapılabilir (Barnard 2002: 87). Yaratıcılığı tasarımdan bağımsız olarak görmek yanlıştır. Yaratıcılık fikirlerin birleştirilmesidir. (Teker 2002: 189). Tasarımcı, içeriği somutlaştıran kişidir. Fikirlerin bilgilerin elle tutulur, gözle görülür olmasını sağlar. Fikirlerin bilgilerin yazıya, satırlara dönüşmesini: resim, şekil, grafik vb. eğitsel unsurlarla somutlaşmasını, iki kapak arasında uygun bir hacimde vücut bulmasını gerçekleştirir (Tosunoğlu, Arslan, Karakuş 2005: 54). Birçok insan tarafından sadece düşlenen semboller sanatçılar tarafından grafik biçimde ifade bulmaktadır (May 2005: 49).

3.6.2. Grafik Tasarımı

Grafik tasarım terimi ilk kez 20. Yüzyılın ilk yarısında metal kalıplara oyularak yazılan, çizilen ve daha sonrada çoğaltılmak üzere basılan görsel malzeme için kullanılmıştır" (Ketenci, Bilgili 2006: 277). Grafik tasarım ve tasarımcının kökenleri, hissettiklerini, korkularını, mesaj ve beklentilerini çizimlerle anlatmaya çalışan ilkel insana kadar uzanır (Uçar 2004: 92).

Grafik tasarımında bir amaç vardır. Bu amaç sunulan mal ve hizmetin en iyi şekilde tanıtılması veya satışıdır. Bir özgünlük ve yaratıcılık vardır. Bir düşünce ürünüdür. Bir gerekliliktir. Bir gereklilikten doğmuştur. Bir bilinç vardır. Yeni yapılan tasarım bütünüyle kendi kanunlarını yaratır. Kendine has, kendine özgü orijinalliktedir (Odabaşı 2006: 18).

3.7. Ders Kitaplarında Tasarım İlkeleri

Ders kitapların hazırlanırken göz önünde bulundurulması gereken bir takım ilkeler ve öğeler vardır. Tasarım öğesinin doğru seçilmesi ne kadar önemli ise, tasarım ilkelerine uymak da o kadar önemlidir. Tasarım ilkeleri, öğelerin işlevlerini yerine getirmelerine rehberlik eder. Bu ilkelere uyulmadığında, araç işlevini yitirebilir (Kılıç, Seven 2004: 114).

Bu ilkeler ve öğeler aşağıda açıklanmaktadır.

3.7.1. Bütünlük

Ders kitaplarında, sayfa düzeni içerisinde yer alan görsel elemanların hem kendi içerisinde, hem de diğer sayfalarla oluşturduğu uyum "bütünlük" olarak tanımlanır (Demirel 2005: 150). Tasarım ilkelerinin belki de en önemlisi ve dikkat edilmesi gerekenidir (Ketenci, Bilgili 2006: 283). Araçta bulunan bütün öğeler amaç için çalışmalıdır. Yararı olmayan hiçbir yazı, soru, bölüm, resim, yardımcı araç, şekil, grafik vb. öğe bulundurulmamalıdır (Kılıç, Seven 2004: 114).

Sayfa tasarımında kendi içinde bir bütünlük sağlamanın yanı sıra tüm yayın içinde de bütünlük sağlaması gerektiğini unutmamalı ve kullanılan görsel unsurların da bu bütünlük içinde olmasına dikkat edilmelidir (Ketenci, Bilgili 2006: 302).

3.7.2. Denge

Bir tasarımdaki öğelerin şekil, renk, doku, boşluk ve boyutları kendi aralarında sürekli bir karşılaştırma içindedirler. Bu öğeler, ortaya çıkan değerleri açısından tartıldıklarında genel bir denge duygusu vermelidir (Kılıç, Seven 2004: 117). Görsel bir materyalde denge, materyalde bulunan öğelerin algılanan ağırlığı ile ilgilidir (Yalın, 2001).

Sayfada dengenin bir obje grubundan yana ağırlıklı olarak bozulmasına meydan verilmemelidir (Ketenci, Bilgili 2006:302). Doğada her şey karşıtlıklar içerisindedir. Bu karşıtlıklar, bütünde bir denge unsurunu oluşturur. Simetride durağanlık, asimetride ise hareket duygusu vardır (Becer 1997: 64).

3.7.3. Görsel Devamlılık

Gözün sayfa yüzeyinde izlediği hareket sırası görsel düzen elemanlarının yerleştirilmesiyle belirlenir. Göz sayfa içerisinde, sol üst köşeden sağa ve yukarıdan aşağıya doğru bir çizgide hareket ve devamlılık göstermektedir. Kitap tasarımı için hazırlanan sayfa düzeninde algılama şekli göz önünde bulundurularak, öğrencinin dikkatini dağıtmayacak şekilde bir düzenleme yoluna gidilmelidir. Kitap tasarımında, öğrencinin ilgisini konuya toplayarak, zorlanmadan yolunu bulabileceği görsel devamlılığı sağlamak önemlidir (Demirel 2005: 152).

Tasarımda göz bir unsurdan diğerine kesintisiz geçebiliyorsa, tasarımda gerekli görsel devamlılık sağlanmış demektir. Tasarımda devamlılığı sağlamak için; Görsel unsurlar gözün normal hareketleri yönünde yerleştirilerek, algılanan yönü okuyucunun dikkatini dağıtmayacak şekilde yerleştirilerek, göz alışkanlık gereği, soldan sağa veya yukarıdan aşağıya doğru bir yön izler. Gözün yatay hareketleri dikey hareketlere göre daha kıvrak ve hızlıdır. Ayrıca göz büyükten küçüğe, koyu tondan açık tona, renkliden renksize doğru bir algılama sırası izler. Bu nedenledir ki göz, hareketlerin uyumlu bir tasarım algılanma ve etki açısından görevini yerine getirmiş bir unsurdur. Optik ritimde görsel unsurlar arasındaki devamlılığı sağlayabilir (Ketenci, Bilgili 2006: 283).

3.7.4. Uygunluk

İki veya üç boyutlu biçimler arasında ortak veya yakın oluş, uyumu sağlar. Uygunluk; şekil, boyut, renk, doku vb. öğelerin birinde veya birkaçında olabilir. Biçimlerin yönleri ve aralıkları da uygunluk ölçüsü olarak kullanılabilir (Güngör,1972:Kılıç, Seven 2004).

Her eleman diğerinin anlamına gönderme yapar veya yeni bir anlam iletir. Bu etkileşim ve uyum düşünülerek, içeriğe uygun bir ölçülendirmeyle oran oluşturulmalıdır. Bazen resimlemeler, bazen de metin ön plana çıkarılarak görsel

hiyerarşi oluşturulabilir. Renk, uzaklık-yakınlık, boşluk gibi elemanlarla da hiyerarşi sağlanabilir (Demirel 2005: 153).

3.7.5. Vurgu Oluşturma

Vurgu, önemli öğelere dikkat çekilmesidir (Kılıç, Seven 2004: 117). Öncelikli kısımlara dikkatin yoğunlaştırılması vurgulama ile mümkündür. Vurgu tasarımda hareketi yoğunlaştırarak, duraksamalar ve patlamalarla öğrencinin etkileşimini sürekli kılar (Demirel 2005: 153).

Tasarımcı, hangi görsel unsuru vurgulaması gerektiğine (başlık, metin, fotoğraf, illüstrasyon vb.) önceden karar vermeli ve ardından kullanılan her unsurla ilgili olarak farklı uygulama yöntemlerini (boyut büyütme, yapıyı kalınlaştırma, koyu ton veya canlı renkler veya değişik kompozisyonlar vb.) denemelidir (Ketenci, Bilgili 2006: 283).

Ders kitaplarında vurgu sıkça kullanılır. Vurgunun etkili olabilmesi için temel ilkeler, vurguların yerinde kullanılması ve herhangi bir karışıklığa yol açmamasıdır. Vurgu kullanımında dikkat edilecek unsurlar şunlardır: (Kılıç, Seven 2004: 117).

- Aşırıya gidilmemelidir.
- Vurgu yapılan öğeler, tutarlı olmalıdır.
- Vurgu araçları, etkili olabilecekleri yerlerde kullanılmalıdırlar.

3.7.6. Tekrar

Gözün sayfa yüzeyinde izlediği hareket sırası görsel düzen elemanlarının yerleştirilmesiyle belirlenir. Göz sayfa içerisinde, sol üst köşeden sağa ve yukarıdan aşağıya doru bir çizgide hareket ve devamlılık göstermektedir. Bu nedenle kitap tasarımı için hazırlanan sayfa düzeninde algılama şekli göz önünde bulundurularak,

öğrencinin dikkatini dağıtmayacak şekilde bir düzenleme yoluna gidilmelidir. Kitap tasarımında, öğrencinin ilgisini konuya toplayarak, zorlanmadan yolunu bulabileceği görsel devamlılığı sağlamak önemlidir (Demirel 2005: 152).

3.8. Ders Kitaplarında Tasarım Öğeleri

3.8.1. Doku

Doğadaki tüm nesnelerin içyapılarının işlevsel özelliklerini dışa vuran yüzeysel etkilere doku denir (Kılıç, Seven 2004: 110). Biz bu yüzeyleri hem görebilir hem de dokunma duyumuzla hissedebiliriz (Demirel 2005: 154). Dünya üzerinde var olan her şeyin yüzeyi bir doku türü ile örtülüdür. Bu görüntü eşyayı, yüzeyi, karakterize eder (Gökaydın 1998: 25). Sanat elemanları arasında doku hem görme hem de dokunma duyusuna hitap eden bir elemandır. Objenin dış yapısı hakkında olduğu kadar içyapısı hakkında da bir bilgi verebilir (Odabaşı 2006: 69).

Ders kitaplarında, göz bir sayfayı algıladıktan sonra sayfa yüzeyindeki bütün görsel düzen elemanları büyüklü-küçüklü dokular oluşturur (Demirel 2005: 154). Ders kitaplarında doku; kullanımı kolaylaştırmak, nesnelere dikkat çekmek veya nesnelerin doğal görüntüsünü yansıtmak amacıyla kullanılır. Dokunun rengi, yapısı, parlaklığı ve işlenişi nesnelerin algılanışını etkiler (Kılıç, Seven 2004: 111).

Bir yüzey üzerinde tekrarlara dayalı bir biçimsel düzen oluşturulmuşsa orada bir dokunun varlığından söz edilmelidir. Grafik tasarımcı dokuları, kullandığı objeler ve düzlemlerle oluşturabildiği gibi özel üretilmiş kâğıtların dokularından da yararlanabilir (Ketenci, Bilgili 2006: 282).

3.8.2. Çizgi

Çizgi, yüzey üzerinde nesnenin ilk dış sınırlandırma eylemidir (Tansuğ 1999: 12). Çizginin en önemli özelliklerinden biriside, çizginin kütle ile somut biçimi gösterebilmesidir. Ancak bunu büyük ustalar sağlayabilmiştir. Çizgi ile nesneleri sezmek mümkün olur. Bir konuyu en özlü ve soyut gösterme yoludur (Ersoy 1995: 147). Çizgi bir sadeleştirme olayıdır. Sanatçının, en karmaşık duygularının en basit bir anlatım aracıdır (Gökaydın 1998: 25). Çizgi ifadenin temeli, başlangıcı ve denge unsurudur (Yolcu 2004: 41).

Düz ya da kıvrımlı, kalın ya da ince, sürekli ya da kesik, grenli ya da keskin özelliklere sahip çizgiler tasarımda; objenin dikkat çekmesi veya iki obje arasına koyularak gözün onları birbirlerinden ayrılmalarının sağlanması amacıyla, zaman zaman ise bazı mesajların iletilmesi için kullanılırlar. Örneğin; yatay çizgi durgunluk; düşey çizgi saygınlık; diyagonal çizgi canlılık; kıvrımlı çizgi ise zarafeti simgeleyen mesajlar iletebilirler (Ketenci, Bilgili 2006: 281).

Kitaplarda çizgi ile farklı görsel öğeler yaratılabilir ve çok çeşit şekillerde kullanılabilir. Çizgi tekrarı, tasarımda bütünlüğü ve zenginliği sağlar. Demirel (2005: 155) ders kitaplarında çizgilerin önemini şu şekilde sıralamaktadır:

- Konu başlığının altını çizmek, hem başlığı belirgin hale getirir hem de vurgu oluşturur.
- Bir düşünceyi ve bilgiyi kısa sürede görselleştirir, yönlendirici olur.
- Farklı bilgi bölümlerinin ayrımını sağlar.
- Sayfa düzeninde hareketi sağlar, monotonluğu bozar.

3.8.3. Renk

Rengin karakteri ışık, göz ve beyin aracılığı ile kavranır. Bu bakımdan renk, fizik biliminin bir dalı olmakla birlikte insanda uyandırdığı sayısız etkilerden ve anlam gücünden dolayı görsel sanatlarında en önemli öğesi olmuştur (Yılmaz 2005: 30).

Fiziksel olarak renk, güneş ışığından çıkan bir enerji yayılımı olarak düşünülür. Dolayısıyla renk, ışığın cisimlere çarptıktan sonra yansıyarak görme duyumuzda bırakmış olduğu etkidir (Artut 2002: 170).

San'ın (2003: 126) aktarımıyla Rendl renkle ilgili görüşlerini şöyle açıklamaktadır: "Renk olgusunun özünde duyusal-ruhsal bileşenler, biçim olgusundan çok daha fazla rol oynadıkları için, renk, kuramsal açıklamalara elverişli değildir, neredeyse psikolojik yorumlara da gelmeyen şeytanca bir yanı vardır".

Gözlerin renge duyarlılığı değişiktir. Renkler insanın sağlığı, eğitimi, objelerden aldığı değişik tatlar nedeniyle değişiklik gösteriler (Südor 2006: 168). Renk ders kitaplarında görsel zenginliği sağlayan etkili bir tasarım öğesidir. Tasarımcı, bilgiyi görselleştirirken, öğrencide duygusal etki yaratmada rengi araç olarak kullanmalıdır ve rengin psikolojik etkilerini iyi bilmelidir (Demirel, Kıroğlu 2005: 155).

Renkler ışığın etkisiyle var olurlar ve izleyenler üzerinde değişik duygular uyandırabilirler. Bunların bir bölümü kişisel ve genellenebilir duygulardır. Genellikle; sıcak renklerin uyarıcı, soğuk renklerin ise gevşetici ve dinlendirici olması bu gruplamada genellenebilir duygulara önemli bir örnektir (Ketenci, Bilgili 2006: 281-282).

Ketenci ve Bilgili (2006: 283) tasarımcının, renk seçiminde aşağıdaki dört önemli unsuru dikkate alması gerektiğini vurgulamaktadır:

- Rengin kültürel çağrışımı
- Hedef kitlenin renk tercihi
- Firma, marka ya da ürünün karakteri ve kişiliği
- Tasarımdaki yaklaşım biçimi

3.8.4. Boşluk

Ders kitaplarında, bilgiyi en kısa ve en etkili sunmak açısından önem teşkil eden bir öğe de, boşluklardır. Gerekli yerlerde tasarımın bir parçası olarak kullanılan beyaz boşluklar, yalınlığın ve bütünlüğün oluşturulmasını sağlar (Demirel, Kıroğlu 2005: 156).

3.8.5. Yön

Bir grafik tasarım üzerindeki çizgiler ve noktalar değişik noktalara yönlenmeleriyle bir canlılık ve hareket oluştururlar (Ketenci, Bilgili 2006: 282).

3.8.6. Ölçü

Bir tasarım eseri, değişik ve belirli ölçülere sahip görsel unsurların bir araya gelmesiyle oluşur. Ölçülerin değişkenliği tasarımın etkisini ve algılanabilir özelliğini arttırır (Ketenci, Bilgili 2006: 282).

3.9. Ders Kitaplarında Görsel Düzen

Teknoloji ve iletişim alanındaki gelişmelerin sınırları zorladığı bir çağ olan yüzyılımızda, öğretim araçları, bilim ve teknolojiyle paralel olarak çoğalmış ve

çeşitlenmiştir. Aydınlanmanın ve kültürleşme sürecinin tanığı olan ders kitapları, bir toplumun gelişmişlik düzeyinin önemli göstergelerinden biridir (Demirel 2005: 160). İnsanoğlunun tarihte, bir düşünceyi ya da olayı resimle anlatması, onu yazılı olarak anlatımından daha öncedir. İlk iletişim araçları arasında, resimler önemli yere sahiptir (Ceyhan, Yiğit 2005: 100).

Görmeye dayalı uyarıcıların artmasıyla birlikte eğitimde kalite yükselmiştir. Bu, durumda, derslerde en çok kullanılan araçlardan biri olan ders kitaplarındaki görsellerin, çağdaş anlayışa uygun olarak algılamaya ve doğru yorumlamaya dayalı hazırlanmasının gerekliliği ortaya çıkmıştır (Kılıç, Seven 2004: 123).

Görsel düzenlemelerin yoğunlukta olması gerekli olduğu düşüncesinin temelinde, Bruner'in aşağıdaki evrelerde ele aldığı çocuğun zihinsel gelişim dönemleri yatmaktadır.

- Enaktif Düşünme Evresi
- İkonik Düşünme Evresi
- Simgesel Düşünme Evresi

Birinci evrede çocuk nesneler ile doğrudan ilişki kurar. Çocukların kendilerince tanımladıkları nesnelerin anlamı, onlarla ne yaptıklarına bağlıdır. İkinci evre olan ikonik düşünme evresinde çocuk, artık nesnelerle doğrudan ilişki kurmaz, nesnelerin zihinsel imgeleriyle uğraşır. Üçüncü ve en ileri düşünme evresinde artık, nesnelerin imgeleri söz konusu değildir. Çocuk sembollerle düşünmeye başlar. Bruner'in simgesel düşünme evresi Piaget'in soyut işlemler döneminin karşılığıdır ve on iki yaşında başlar (Küçükahmet 2004: 106).

3.9.1. Ders Kitaplarında Resimlemeler (İllüstrasyon)

İlköğretim ve lise ders kitaplarında dersin ve konuların özelliğine göre çeşitli görsel düzen öğeleri kullanılır. Yazılar, fotoğraflar, resim, karikatür, düzenleyici araçlar (şekil, şema, harita, grafik vb) ders kitaplarında kullanılan görsel öğelerdir (Kılıç, Seven 2004: 123). Ders kitaplarında görsel düzeni oluşturan ve önemsenmesi gereken en önemli elemanlardan biri resimlemelerdir (Demirel 2005: 161).

En genel anlamıyla resimleme (illüstrasyon), "yazılı bir metnin anlamını genişletmek, ona açıklık getirmek yada metni daha ilginç kılmak için kullanılan resim" şeklinde tanımlanmaktadır (Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi 1997: 84).

Diğer bir ifadeyle illüstrasyon, resimlerle süsleme, kitap içindeki bir yazıyı açıklayan veya süsleyen resim olarak açıklanmıştır (TDK 1997: 1073).

İllüstrasyon sözcüğünün anlamı çok geniştir. İllüstrasyon için genel olarak "sanat çalışması" denebilir (Tosunoğlu, Karakuş, Aslan 2005: 59).

Ahmet İşler'in (2003) Milli Eğitim Bakanlığı Milli Eğitim Dergisindeki makalesinde; "Belirli bir düşünce ya da mesajı aktarmada metne destek olsun diye tasarlanan illüstrasyonlar eğlendirici nitelikte olmakla birlikte pek çoğumuz üzerinde güçlü bir etkiye sahiptirler. Bu nedenle yazı ile birlikte illüstrasyonların kullanıldığı eğitim materyallerinin öğrenciler için hem motive edici hem de çekici olabileceğini söyleyebiliriz" demektedir.

Resimlemeler (illüstrasyonlar), haritalar vb. görsel elemanların yerleşim düzeni, verilen bilginin kavranması bakımından etkisi, araştırmacılar tarafından incelenmiştir. Başarılı resimlemeler öğrenmeyi çabuklaştırırken, kötü resimlemeler öğrenciyi kitaptan uzaklaştırmaktadır (Demirel 2005: 161). Ayrıca, kitap resimlemelerinin uzman kişilerce, tasarımcılarla hazırlanmaması çocuğun bilgiye

erişimini zorlaştırarak; estetik bilinç ve beğeni gelişimini olumsuz yönde etkilemektedir (Kaptan, Kaptan 2004).

Ders kitaplarında yer alan resimlemelerin pedagojik etkileri de çok önemlidir. Özellikle 1. ve 2. sınıf çocukları illüstrasyon yerine fotoğraf gösterildiğinde hatırlama güçlüğü çekmektedir. Çocuklar fotoğrafta gördüklerinden çok daha düşsel bir dünyada yaşamaktadırlar ve fantezilerini geliştiren resimlemeler gördükçe, daha yaratıcı olurlar. İlkokula başlayan çocuklar ders kitaplarında gördükleri çok çeşitli resimlemelerle bilgi edinmeye başlarlar, bu arada gizli sanat anlayışı da geliştirirler (Demirel 2005: 161).

3.9.2. Resimlemede Yaş Grubuna Uygunluk

İlköğretim ders kitaplarında resim ve illüstrasyonlar, kitapların ilgi çekici olmasına ve okuma zevkinin uyanmasına, böylece de çocuğun kitaba yönelmesine neden olur (Tosunoğlu, Arslan, Karakuş 2005: 59). Bu yönelmenin gerçekleşmesi için ders kitaplarında yer alan resimlerin ve resimlerde yer alan tiplemelerin resmedilmesi esnasında çocuğun yaş grubu özellikleri dikkate alınmalıdır. Dikkate alınmadığı takdirde kitabın çocuk üzerindeki etkileyiciliği azalacaktır.

3.9.3. Resimlemede Kompozisyon ve Metinle Olan İlişkisi

Kavramsal (nokta, çizgi, düzlem, hacim) ve görsel öğelerin (nokta, çizgi, renk doku, biçim, yüzey) belirli, bir düzen içinde bir araya gelmeleri kompozisyonu oluşturur. Kompozisyonda en önemli ilke, her şeyin bütüne ait ve uygun olması, hiçbir öğenin birbirine yabancı ve uyumsuz olmamasıdır. Yani bütünlüktür, bütünlük içinde çeşitliliktir (Ketenci, Bilgili 2006: 279). Ders kitaplarında kullanılan resimlemelerde kompozisyon, metinin vurgu ve önem teşkil eden bölümlerinden seçilmelidir. Bu seçim tek başına yeterli olmayabilir; kurulan kompozisyon “açık” veya “kapalı” olması çocuğun hayal gücünü geliştirmeye yönelik hazırlanması,

senaryo veya kurgunun özenli olması gibi kriterlere dikkat edilmelidir (Demirel 2005: 162).

Bir kompozisyonun açık veya kapalı olduğunu aşağıda açıklanan detaylardan anlayabiliriz:

Açık kompozisyon: Bir resimleme içerisinde yer alan konunun, resimlemenin dışına taşması; devamının çocuğun hayal gücüne bırakılması. Daha çok küçük yaş grubu resimlemelerde tercih edilir.

Kapalı kompozisyon: Konunun resimleme içerisinde açık ve net şekilde sonlandırılması. Bu tür kompozisyonlar hayal gücü yüksek ve yaratıcı çocuklarda olumsuz sonuçlar (konudan soğuma-uzaklaşma) doğurabilir. Kapalı kompozisyonlar daha çok ileri yaş grubu ders kitaplarında kullanılabilir.

İşler (2003) resimlemenin metinle olan ilişkisini şu şekilde açıklamaktadır: Bir hikâye anlatılırken insan beyni eş zamanlı olarak kelimeleri görüntülere çevirmekle meşgul olmaktadır. Örneğin "otomobil" dendiğinde, onu kafamızda şekillendirmek için bu kelimeyi harflere göre düşünmek yerine otomobilin nasıl bir şey olabileceğini beynimizde şekillendirmeye çalışırız. Hatta aşk, nefret, güç gibi soyut kavramları ifade eden kelimeleri birtakım görsel betimleme biçimleri ile bütünleştiririz.

Görsel betimleme biçimlerini bütünleştirirken Nodelman İşler'in (2003) aktarımıyla; kitaplarda yer alan illüstrasyonların kullanıldığı yazılı materyallerde metne dayalı ve resme dayalı anlatım şekli kaynaştırılmış olarak yer alırken her iki öğe birbirini yorumlar nitelikte olması gerektiğinin göz ardı edilmemesi gerektiğini vurgulamaktadır.

3.9.4. Resimlemede Renk Seçimi

Ders kitaplarında resimlemelerde kullanılan renkler, öğrenci üzerinde duygusal etki yaratmada kullanılabilecek önemli araçlardan biridir. Bu etkiyi yaratırken unutmamamız gereken noktalardan biride çocuğun yaş grubu özellikleridir.

9-12 yaş grubu çocuklarına yönelik ders kitaplarında; renk kavramı ve perspektif gelişmeye başladığı için, renk seçimleri gerçeğe biraz daha yakın olmalıdır. Bu yaş çocukları, renkleri gerçek yaşamla kıyaslama yapabilirler. Ancak yinede soğuk renklerin (mavi, mor, yeşil, lacivert) ve siyah ile beyazın az kullanılması önerilir (Demirel 2005: 163). Yapılan araştırmalarda, öğrencilerin kırmızı olarak gördüklerini daha uzun süre hatırladıkları bulunmuştur. Mavi renkler ise, dikkati daha az çeken öğelerdir. İnsanlar sarı renklere bakma eğilimindedirler. Bir kitapta önemli olan öğe sarı renk kullanılarak ön plana çıkarılmalıdır. Ders kitaplarında kullanılan kâğıt, beyaz ya da çok az renklendirilmiş olmalıdır. Ders kitabının hedef grubu göz önüne alınarak, parlak ve koyu renklerle kapaklar düzenlenebilir (Ataman 2001: 10).

IV. BÖLÜM

BULGULAR VE YORUMLAR

4.1. Ölçek Verilerinden Elde Edilen Bulgular

Bu bölümde araştırmanın amacına uygun olarak problemin çözümü için toplanan verilerin istatistiksel yöntemler yardımıyla çözümlenmesi ile elde edilmiş bulgulara ve bu bulguların yorumlarına yer verilmiştir. Bulgular ve yorumlar alt amaçlara göre düzenlenerek ele alınmıştır.

4.1.1. Ders Kitabının Kapağının Değerlendirilmesine İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Bu bölümde 1. Uzman Grubu ve 2. Uzman Grubu tarafından ders kitabının kapağının değerlendirilmesine ilişkin bulgular verilmiştir. Tablo 1 ve Tablo 2'de ders kitabının kapağının değerlendirilmesine ilişkin 8 soru bulunmaktadır. Aşağıdaki tablolarda değerlendirmenin yüzde ve frekans sonuçları bulunmaktadır. Araştırma bu bulgular doğrultusunda ele alınacaktır.

Tablo–1. 1. Uzman Grubu'nun Görsel Tasarım İlkelerine İlişkin Görüşleri

Ders Kitabının Kapağının Değerlendirilmesi Madde No	Cevap Seçenekleri									
	Çok Yanlış		Yanlış		Kararsızım		Doğru		Çok Doğru	
	f	%	f	%	f	%	F	%	f	%
1	3	30	7	70	1	10	-	-	-	-
2	-	-	8	80	1	10	1	10	-	-
3	1	10	7	70	1	10	1	10	-	-
4	7	70	3	30	-	-	-	-	-	-
5	-	-	-	-	1	10	8	80	1	10
6	2	20	6	60	2	20	-	-	-	-
7	-	-	1	10	2	20	7	70	-	-
8	8	80	2	20	-			-	-	-

Tablo–2. 2. Uzman Grubu'nun Görsel Tasarım İlkelerine İlişkin Görüşleri

Ders Kitabının Kapağının Değerlendirilmesi Madde No	Cevap Seçenekleri									
	Çok Yanlış		Yanlış		Kararsızım		Doğru		Çok Doğru	
	f	%	f	%	f	%	F	%	f	%
1	-	-	1	10	-	-	9	90	-	-
2	-	-	1	10	2	20	7	70	-	-
3	-	-	8	80	1	10	1	10	-	-
4	-	-	2	20	2	20	6	60	-	-
5	-	-	2	20	1	10	7	70	-	-
6	-	-	2	20	7	70	1	10	-	-
7	-	-	-	-	-	-	8	80	2	20
8	-	-	2	20	7	70	1	10	-	-

1. Kapak estetik ve görsel algı kuralları doğrultusunda hazırlanmıştır.

Kapak tasarımının çocuğun algısal, yorumsal ve çözümsel yetilerini geliştirmesi ve derse karşı öğrencinin olumlu güdülenmesine katkı sağlaması gerekir (Demirel 2005: 152). Ders kitabı kapağı, ders kitabının öğrenci tarafından ilk ve en çok karşılaşılan kısmı olması nedeniyle, kapağın öğrencinin görsel algı ve estetiksel yönünü geliştirebilecek seviyede hazırlanmış olması önem arz etmektedir.

Görüşlerine başvurulan 1. Uzman Grubu'nda yer alan uzmanların tamamının ders kitabının kapağının estetik ve görsel algı kuralları doğrultusunda hazırlandığı görüşüne katılmadıkları görülmektedir. Uzmanlar kapağı bu madde ile ilgili olarak yetersiz bulmuşlardır.

2. Uzman Grubu'nun görüşlerine baktığımızda ise, uzmanların 9 (%90)'unun ders kitabı kapağının estetik ve görsel algı kuralları doğrultusunda hazırlanmıştır görüşüne katıldıkları görülür. Bu grupta yer alan 1 (%10) uzman ise kapağın estetik ve görsel algı kuralları doğrultusunda hazırlanmadığı görüşünü belirtmiştir.

Görüldüğü üzere Güzel Sanatlar alanının uzmanlarının görüşleri ile Türkçe Eğitimi alanının uzmanlarının görüşleri anlamlı farklılıklar göstermektedir. Güzel Sanatlar uzmanlarının tamamı kapağı ile ilgili madde yönünden yetersiz bulurken; Türkçe Eğitimi alanının uzmanlarının 1 uzmanı dışında kapağı 1. Madde ile ilgili olarak yeterli buldukları görülür.

Bu madde de uzman görüşlerinin büyük oranda farklılaşma nedeninin estetik ve görsel algı kurallarının belirli bir alan uzmanlığı gerektirmesinden kaynaklanmış olabileceği düşünülmektedir.

2. Kapakta dersin içeriği ile uyumlu resimlendirme mevcuttur.

Göz görselleri metinlerden daha hızlı okur ve ilk izlenimler görseller aracılığı ile elde edilir (Parsa 2007). Durumun böyle olması kullanılan resimlendirme ile metinlerin yahut içeriğin benzer olması ve görsellerin dersin veya konunun içeriğine uygun olarak, zihinsel bir alt yapı oluşturacak şekilde düzenlenmesini gerektirmektedir.

Bu madde ile ilgili olarak 1. Uzman Grubu görüşlerine baktığımızda 8 (%80) uzmanın kapakta dersin içeriği ile uyumlu resimlendirme mevcuttur maddesi ile ilgili olarak *yanlış* görüşünü belirttikleri görülür. 1 (%10) uzman *kararsız* görüş belirtirken; 1 (%10) uzmanın ise bu madde açısından kapağı yeterli bularak *doğru* görüşünü belirtmiş olduğu görülür.

Bu madde ile ilgili olarak 2. Uzman Grubu'nun görüşlerine bakıldığında ise; 1 (%10) uzmanın *yanlış*, 2 (%20) uzmanın *kararsız*, 7 (%70) uzmanın ise *doğru* görüşünü belirtmiş olduğu görülmektedir.

Bu madde ile ilgili olarak Güzel Sanatlar uzmanlarının büyük çoğunluğunun ders kitabı kapağını yeterli bulmadığı görülmektedir. Türkçe Eğitimi uzmanların da ise durum tersinedir. Bu grupta yer alan uzmanların büyük çoğunluğu kapaktaki resimlendirmelerin dersin içeriği ile uyumlu olduğu görüşüne katılmaktadır. Görüldüğü üzere bu madde ile ilgili olarak da iki uzman grubu arasında anlamlı görüş farklılıkları vardır.

3. Kapak tasarımındaki görsel unsurlar bir bütünlük oluşturacak şekilde bir araya getirilmiştir.

Bir duvar nasıl tuğlaların ve harcın gelişigüzel bir araya getirilmesi ile örülmüyorsa, ders kitabının kapağında kullanılan görseller de belirli bir düzen ve

uyum içerisinde bir araya getirilmez ise etkili bir ileti oluşturamaz. Bu nedenle kapakta yer alan görsellerin birbirleri ile uyumlu ve bir araya geldiklerinde belirli bir bütünlük meydana getirmesi gerekir.

1.Uzman Grubu'nda yer alan uzmanların, "kapak tasarımındaki görsel unsurlar bir bütünlük oluşturacak şekilde bir araya getirilmiştir" maddesi ile ilgili olarak 8'inin (%80) *yanlış* görüşünü belirttikleri görülür. Bu maddeyle ilgili olarak 1 (%10) uzman *kararsız* görüş belirtirken 1 (%10) uzmanın ise kapak tasarımındaki görsel unsurların bütünlük oluşturmasını *doğru* bulduğu görülür.

2. Uzman Grubu'nun görüşlerine baktığımızda ise, uzmanların 8 (%80)'inin ders kitabı kapağının tasarımında bütünlüğün sağlandığı görüşünün *yanlış* olduğu düşüncesini benimsemiş oldukları görülür. Geriye kalan 2 uzmandan 1 (%10)'i bu maddeyle ilgili olarak *kararsız* kalmıştır. Diğer 1 (%10) uzman ise bu maddeyi *doğru* bulmuştur.

Bu madde de Güzel Sanatlar uzmanları ile Türkçe Eğitimi uzmanlarının görüş birliği içerisinde oldukları görülmektedir. Her iki alandan toplam 16 (%80) uzmanın bu madde açısından ders kitabı kapağını yetersiz bulduğu görülmektedir.

4. Kapak tasarımda ön kapak ile arka kapak, gerekli görsel devamlılığı sağlamıştır.

Gözün sayfa yüzeyinde izlediği hareket sırası görsel düzen elemanlarının yerleştirilmesiyle belirlenir. Göz sayfa içerisinde, sol üst köşeden sağa ve yukarıdan aşağıya doğru bir çizgide hareket ve devamlılık göstermektedir. Kitap tasarımı için hazırlanan sayfa düzeninde algılama şekli göz önünde bulundurularak, öğrencinin dikkatini dağıtmayacak şekilde bir düzenleme yoluna gidilmelidir. Kitap tasarımında, öğrencinin ilgisini konuya toplayarak, zorlanmadan yolunu bulabileceği görsel devamlılığı sağlamak önemlidir (Demirel 2005: 152).

1.Uzman Grubundaki 10 (%100) uzman bu maddeyi *yanlış* olarak değerlendirmiştir.

2.Uzman Grubu'ndaki uzmanlardan 6 (%60)'sı bu maddeyi *doğru* olarak değerlendirirken, 2 (%20) uzman *yanlış,* 2 (%20) uzman ise bu maddeyle ilgili olarak *kararsız* kalmıştır.

Bu madde ile ilgili olarak Güzel Sanatlar alanının uzmanlarının tamamı ders kitabının kapağını yetersiz bulmuştur. Türkçe Eğitimi alanının uzmanlarının ise yarısından fazlası kapağı yeterli bulmuştur. Bu madde ile ilgili olarak da iki alan uzmanları arasında anlamlı bir farklılaşma vardır.

5. Kapakta sıcak renklere ağırlık verilmiştir.

Renk ders kitaplarında görsel zenginliği sağlayan etkili bir tasarım öğesidir. Tasarımcı, bilgiyi görselleştirirken, öğrencide duygusal etki yaratmada rengi araç olarak kullanmalıdır ve rengin psikolojik etkilerini iyi bilmelidir (Demirel, Kıroğlu 2005: 155). Ders kitabının kapağında sıcak renklere yer verilmesi öğrencinin kitaba ve dolayısıyla da derse karşı olumlu güdülenmesini sağlar. Tasarımında soğuk renkler kullanılan kapaklar ders kitabının öğrenci gözünde albenisini azaltır ve öğrencinin dikkatini çekmez.

Görüşlerine başvurulan 1. Uzman Grubunda yer alan uzmanlar bu madde ile ilgili 9 (%90)'u renk kullanımında sıcak renklerin kullanıldığını *doğru* bulduğunu belirtirken, 1 (%10) uzmanın ise bu maddeyle ilgili olarak *kararsız* kaldığı görülmektedir.

2. Uzman Grubunda yer alan uzmanların ise "kapakta sıcak renklere ağırlık verilmiştir" maddesini 7'si (%70) *doğru* olarak değerlendirmiştir. Bu madde ile ilgili olarak 2 (%20) uzman *yanlış,* 1 (%10) uzman ise *kararsız* kalmıştır.

Bu madde açısından Güzel Sanatlar alanının uzmanlarının tamamı kapağı yeterli bulmuştur. Türkçe Eğitimi uzmanlarının ise büyük çoğunluğunun (%70) kapağı yeterli bulduğu görülmektedir. Kapağın bu madde açısından iki uzman grubu tarafından da yeterli bulunduğu söylenebilir.

6. Kapak tasarımda kullanılan çizgiler değişik noktalara yönlenerek tasarıma canlılık ve hareket kazandırmıştır.

Kompozisyonda tasarım öğelerinden yön ilkesi kullanılarak, tasarım üzerindeki çizgi doku ve noktalar değişik noktalara yönlendirilmeli ve böylece tasarımda bir canlılık ve hareket oluşturularak kompozisyonun monotonluktan kurtulması sağlanmalıdır.

1. Uzman Grubu'nun 8 (%80) uzmanı bu madde açısından ders kitabının kapağını yetersiz bulmuştur. Grubun diğer 2 (%20) uzmanı ise bu madde ile ilgili olarak *kararsız*'dır.

2. Uzman Grubu'ndaki 2 (%20) uzman kapağı bu madde açısından yetersiz bulmuştur. Bu gurupta yer alan 1 (%10) uzman ise bu görüşü *doğru* olarak değerlendirirken; diğer 7 (%70) uzman *kararsız* kalmıştır.

Güzel Sanatlar alanı uzmanlarının büyük çoğunluğu (%80), bu madde açısından kapağı yetersiz bulmaktadır. Türkçe Eğitimi alanından uzmanların ise büyük çoğunluğunun (%70) bu madde ile ilgili olarak kararsız kaldığı görülmektedir. Bu maddenin değerlendirmesinin belirli bir uzmanlık gerektirdiği ve Türkçe Eğitimi alanından uzmanların bu alan ile ilgili bilgilerinin sınırlı olması nedeni ile bu madde ile ilgili kararsız kaldıkları düşünülmektedir.

7. Kapak baskısı yeterli netliktedir

Kötü basılmış, resimlerin net çıkmadığı, renklerin tam olarak belli olmadığı kapaklar, görselliğin bu denli yaygınlaştığı toplumumuzda yeteri kadar ilgi çekmemektedir. Bir tasarım, tüm görsel tasarım ilkeleri ve öğeleri göz önünde bulundurularak hazırlansa da tüm bu unsurların bir anlam kazanabilmesi için baskı kalitesi çok önemlidir. Kötü basılmış bir kapak, tasarımın tüm ilgi çekiciliğini kaybetmesine neden olabilir.

1. Uzman Grubu'nun bu madde ile ilgili olarak görüşlerine baktığımızda, uzmanların 1 (%10)'i ders kitabı kapağının baskı netliğinin yeterli düzeyde olduğu görüşüne katılmadığı görülür. Bu grupta yer alan diğer 2 (%20) uzman ise bu maddeye ilişkin *kararsız* kaldıklarını belirtmişlerdir. Diğer 7 (%70) uzman ise kapak baskısının yeterli netlikte olduğunu belirtmiştir.

Görüşlerine başvurulan 2. Uzman Grubunun, 10 (%100) uzmanı da bu maddeyi *doğru* bularak kapağın baskı netliğinin yeterli netlikte hazırlanmış olduğu görüşüne katıldıklarını belirtmişlerdir.

İki uzman grubu arasında anlamlı bir görüş ayrılığının olmadığı görülen bu madde ile ilgili olarak uzmanlar bu madde açısından büyük oranda kapağı yeterli bulmaktadır. İki grupta yer alan 20 uzmanın 17'sinin kapağı bu madde açısından yeterli bulduğu görülmektedir. Güzel Sanatlar uzmanları arasından 2'si (%20) kararsız kalırken; 1 (%10) uzmanın ise kapağı bu açıdan yetersiz bulduğu görülür. Türkçe Eğitimi alanı uzmanlarının ise tamamı, kapağın baskı kalitesinin yeterli düzeyde olduğunu belirtmiştir.

8. Kapakta tercih edilen görseller öğrencinin gelişim seviyesine uygundur.

Eğitim amacıyla çocuklar için hazırlanmış ders kitapları, öğretim programında yer alan derslerin içeriği ile ilgili bilgileri öğrencilere sunma, sınava hazırlama gibi özelliklerinin dışında; öğrencinin dilsel, bilişsel, ahlaki gelişimleri açısından da önem taşımaktadır. Kitap aracılığıyla çocuklar, dünya hakkındaki bilgilerini geliştirdikleri gibi kendilerine ait duyarlılıklarını, hayal güçlerini, yaratıcılıklarını ve iletişim becerilerini de geliştirirler. Günlük olaylar hakkında deneyim kazanırlar. Sosyal davranış örneklerini öğrenerek toplum içinde uygun davranışları sergilerler. Bu nedenlerle yazar yapıtını oluştururken; yayınevi de yayımlayacağı kitabı seçerken çocuk gelişim özelliklerinin farkında olmalıdır (Demircan 2006: 13). Ders kitaplarında kullanılan resimlemelerin ve resimler içerisinde yer alan nesnelerin/tiplemelerin çocuğun yaş grubu özelliklerine uygun olması gerekmektedir (Demirel 2005: 162).

1. Uzman Grubundaki 10 (%100) uzmanın bu maddeyi *yanlış* bularak kitaptaki görsellerin öğrencinin gelişim seviyesine uygun olmadığını belirttikleri görülmektedir.

2. Uzman Grubuna baktığımızda ise uzmanlardan 2'sinin (%20) bu maddenin *yanlış* olduğu düşüncesini benimsemiş oldukları ve kitaptaki görselleri öğrencinin gelişim seviyesine uygun bulmadıkları görülür. 7 (%70) uzmanın kararsız kaldığı, 1 (%10) uzman ise bu açıdan kapağı yeterli bulduğu görülmektedir.

Bu madde ile ilgili olarak da iki grupta bulunan uzmanların görüşlerinin farklılaştığı görülmektedir. Güzel Sanatlar alanı uzmanları, ders kitabı kapağındaki resimlerin öğrencilerin gelişim düzeylerinin altında olduğunu düşünmesine karşın; Türkçe Eğitimi alanının uzmanlarının büyük çoğunluğu (%70) bu madde ile ilgili olarak kararsız kalmıştır.

4.1.2. Ders Kitaplarında Yer Alan Tema Kapaklarının Değerlendirilmesine İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Bu bölümde 1. Uzman Grubu ve 2. Uzman Grubu'nun ders kitaplarında yer alan tema kapaklarını değerlendirmelerine ilişkin bulgular verilmiştir. İncelenen ders kitabında 6 tema ve bu temalara ait altı kapak bulunmaktadır.

Tablo 3 ve Tablo 4'de ders kitaplarında yer alan tema kapaklarının değerlendirilmesine ilişkin 8 maddeye dair, uzman görüşleri bulunmaktadır. Aşağıdaki tablolarda değerlendirmelerin yüzde ve frekans sonuçları bulunmaktadır.

Araştırma bu bulgular doğrultusunda ele alınacaktır.

Tablo–3. 1. Uzman Grubu'nun Görsel Tasarım İlkelerine İlişkin Görüşlerinin Yüzde ve Frekans Sonuçları

Ders Kitaplarında Yer Alan Tema Kapaklarının Değerlendirilmesi Madde No	Cevap Seçenekleri									
	Çok Yanlış		Yanlış		Kararsızım		Doğru		Çok Doğru	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
1	2	20	8	80	-	-	-	-	-	-
2	-	-	1	10	1	10	6	60	2	20
3	2	20	5	50	2	20	1	10	-	-
4	-	-	1	10	1	10	6	60	2	20
5	3	30	7	70	-	-	-	-	-	-
6	2	20	6	60	2	20	-	-	-	-
7	4	40	5	50	-	-	1	10	-	-
8	2	20	7	70	1	10	-	-	-	-

Tablo–4. 2. Uzman Grubu'nun Görsel Tasarım İlkelerine İlişkin Görüşlerinin Yüzde ve Frekans Sonuçları

Ders Kitaplarında Yer Alan Tema Kapaklarının Değerlendirilmesi Madde No	Cevap Seçenekleri									
	Çok Yanlış		Yanlış		Kararsızım		Doğru		Çok Doğru	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
1	2	20	8	80	-	-	-	-	-	-
2	-	-	-	-	-	-	8	80	2	20
3	-	-	1	10	8	80	1	10	-	-
4	-	-	-	-	-	-	7	70	3	30
5	-	-	2	20	3	30	5	50	-	-
6	-	-	3	30	5	50	2	20	-	-
7	2	20	8	80	-	-	-	-	-	-
8	1	10	2	20	6	60	1	10	-	-

1. **Tema kapağında, temanın içerisinde yer alan metinlerde kullanılan resimlerden/fotoğraflardan ayrı bir görsel kullanılmıştır.**

Ders kitapları eğitim-öğretim ortamının en önemli materyalidir. Görsel kültürün bu denli yükseldiği XXI. Yüzyılda öğrencinin ilgisini çekebilmek için ders kitabında mümkün olduğu kadar çok ve birbirinden farklı resim ya da fotoğrafa yer verilmesi gerekmektedir. Ancak araştırma için yapılan ön hazırlıkta, ders kitapları hazırlanırken bu duruma dikkat edilmediği görülmektedir.

1. Uzman Grubundaki 10 (%100) uzman bu maddeyi *yanlış* olarak değerlendirmiştir.

2. Uzman Grubundaki 10 (%100) uzman da bu maddeyi *yanlış* olarak değerlendirdiği görülmektedir.

Görüldüğü üzere iki uzmanın grubu da, bu madde ile ilgili olarak tema kapaklarını yetersiz bulmuştur.

2. **Tema kapağında kullanılan resimler temanın içeriği ile uyumludur.**

Tema kapakları, temada yer alan metinleri ve ele alınacak alt temaları belirli bir düzen içerisinde öğrenciye vererek, onları tema içerisinde hangi konuların işleneceği konusunda bilgilendirme amacı ile hazırlanmıştır (MEB 2006: 60). Bu amaç ile hazırlandıkları düşünülecek olursa, kapaktaki resimler ile içeriğin neden uyumlu olması gerektiği daha iyi anlaşılabilir.

Bu madde ile ilgili olarak 1. Uzman Grubu görüşlerine baktığımızda 8 (%80) uzmanın tema kapağında kullanılan resimlerin temanın içeriği ile uyumlu olduğunu düşündüğü görülmektedir. 1 (%10) uzman *kararsız* görüş belirtirken; 1 (%10) uzmanın ise bu madde açısından tema kapağını yeterli bulmadığı verisine ulaşılır.

2. Uzman Grubu'nun tamamı ise, tema kapağındaki resimleri temanın içeriğiyle uyumlu bulmuştur. 10 (%100) uzman bu maddeyi *doğru* olarak değerlendirmiştir.

Görüldüğü üzere Güzel Sanatlar alanından 2 uzman dışında, tema kapakları bu madde açısından yeterli bulunmuş ve iki uzman grubu arasında önemli bir görüş farklılığı tespit edilmemiştir.

3. Tema kapağı estetik ve görsel algı kuralları doğrultusunda hazırlanmıştır.

İllüstrasyon sanatçısı Nazan Erkmen'e göre: 'çocuklar için yazılan ve çizilenler, en mükemmel sanat formunda olmalıdır. Çocuklar için yazmak, çizmek çok ayrı bir sanattır ve farklı bir anlayış gerektirir. Gelişme evresinde olan bireylerde, özgüveni ve beğeniyi geliştirmek çok önemlidir (Kaptan, Kaptan 2004). Bu nedenle tema kapağı tasarımının çocuğun algısal, yorumsal ve çözümsel yetilerini genişleterek, onu görsel imgeler aracılığı ile anlam oluşturarak yönlendirecek nitelikte olması gerekmektedir.

1. Uzman Grubu, kapağın estetik ve görsel algı kuralları doğrultusunda hazırlanmamış olduğu görüşündedir. Bu maddeye tema kapağı hazırlanırken dikkat edilmiştir görüşünü *yanlış* bulan 7 (%70) uzman bulunmaktadır. Bu grupta yer alan diğer 3 uzmandan 2 (%20)'si *kararsız* kalmıştır. Diğer 1 (%10) uzman ise bu madde açısından tema kapağını yeterli bulmuştur.

2. Uzman Grubu'nun uzmanlarının ise 8'i (%80) tema kapağının estetik ve görsel algı kuralları doğrultusunda hazırlanmıştır maddesi ile ilgili olarak *kararsız* görüş bildirdikleri görülür. Bu grupta yer alan 1 (%10) uzman ise bu açıdan tema kapaklarını yetersiz bulurken; 1 (%10) uzmanın ise tema kapaklarını bu açıdan yeterli bulduğu tespit edilmiştir.

Görüldüğü üzere iki uzman grubu arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır ve hem Güzel Sanatlar alanı uzmanları hem de Türkçe Eğitimi alanı uzmanları, bu maddeye ilişkin olarak tema kapaklarının yetersiz olduğu görüşündedir.

4. Tema kapağının tasarımı öğrenciye temayı takip etme kolaylığı sağlamaktadır.

Tema kapaklarının öğrenciye tema içeriği hakkında ön bilgi vermek için hazırlanmış olduğundan daha önce bahsetmiştik. Böyle bir amaç için hazırlanmış kapakların ne derece bu amaca hizmet ettiğinin tespit edilmesi önem arz etmektedir.

1. Uzman Grubu'nun 1 (%10) uzmanı bu maddeye ilişkin olarak tema kapaklarını yetersiz bulurken, 1 (%10) uzmanın *kararsız* olduğu görülmektedir. Geriye kalan 8 (%80) uzman tema kapağının öğrenciye temayı takip etme kolaylığı sağladığı kanısındadır.

2. Uzman Gurubu'nun 10 (%100) uzmanı bu madde ile ilgili olarak tema kapaklarının yeterli olduğu düşüncesindedir.

İki uzman grubu arasında önemli bir farklılaşma yoktur ve iki grupta bu madde ile ilgili olarak tema kapaklarını yeterli bulmaktadır.

5. Sayfada kullanılan görsel malzemede resim-fotoğraf dengesi sağlanmıştır.

Öğrencileri, fotoğraflar yaratıcılık açısından sınırlandırmaktadır. Çünkü okul çağı çocukları, fotoğrafta gördüklerinden çok daha düşsel bir dünya yaşamaktadırlar ve fantezilerini geliştiren resimlemeler gördükçe, daha yaratıcı olabilmektedirler (Demirel 2005: 161).

Bu açıdan bakıldığında ders kitabında resimlendirmelerin de belirli bir oranda yer alması gerekmektedir. Ancak araştırma için ders kitapları üzerinde yapılan ön incelemede bu durumun ihmal edildiği görülmüş ve bu nedenle de ölçek içerisinde böyle bir maddeye yer verilmiştir.

Görüşlerine başvurulan 1. Uzman Grubu'nun 10 (%100) uzmanı bu madde açısından tema kapaklarını yetersiz bulmuştur.

Diğer uzman grubu olan 2. Uzman Grubu'nun 10 uzmanının, 5'i (%50) tema kapağında kullanılan resim-fotoğraf dengesini bu açıdan yeterli bulurken; 3'ü (%30) bu maddeye ilişkin *kararsız* kaldıklarını belirtmiştir. Diğer 2 (%20) uzman ise tema kapaklarını bu madde açısından yetersiz bulmuşlardır.

İki uzman grubu arasında bu madde ile ilgili olarak anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Güzel Sanatlar eğitimi uzmanlarının tamamının bu madde açısından tema kapaklarını yetersiz buldukları görülürken; Türkçe Eğitimi alanı uzmanlarının 5'inin (%50) kapakları yeterli bulduğu görülür.

6. Öğrencinin ilgisini çekecek süslemeler kullanılmıştır.

Ders kitabının canlı şekiller ve süslemeler ile ilgi çekici hale getirilmesi ve öğrenciyi güdülemesi son derece önemlidir. Ders kitaplarını ilgi çekici bulmayan öğrencilerin ders kitabının içeriğine olan ilgisi de yeterli düzeyde olmayabilmektedir. Fakat dikkat edilmesi gereken süslemeler kullanılırken, temelinde sayfanın tamamını doldurma isteği yatmamalıdır. Böyle bir anlayış tasarımı yalın ve sadelikten uzaklaştıracaktır. Tasarım; bir madde, kalıp ya da süsleme yapmak değildir. Bir tasarım, kendi içinde bir yapıya ve bu yapı arkasında bir planlamaya sahip olmalıdır (Becer,1997,s.32).

1. Uzman Grubu görüşleri içerisinde, “tema kapağında kullanılan süslemeler çocuğun ilgisini çekecek nitelikte kullanılması” maddesi ile ilgili olarak kapakları yetersiz bulan 8 (%80) uzman bulunmaktadır. 2 (%20) uzman da bu maddeye ilişkin *kararsız* görüş belirtmiştir.

2. Uzman Grubu’nda yer alan uzmanların, tema kapağındaki süslemeleri değerlendirirken 5’inin (%50) kararsız olduğu, 3’ünün (%30) bu açıdan tema kapaklarını yanlış bulduğu, 2’sinin (%20) ise kapakları yeterli bulduğu tespit edilmiştir.

Bu madde ile ilgili olarak Güzel Sanatlar uzmanlarının büyük çoğunluğunun kapakları yetersiz bulurken; Türkçe Eğitimi uzmanlarının 3’ünün yetersiz, 2’sinin yeterli, 5’inin kararsız olduğu görülür. İki alan uzmanları arasında anlamlı bir farklılaşma vardır.

7. Her temada kullanılan süslemeler temanın konusuna uygun olarak değiştirilmiştir.

1. Uzman Gurubu’ndan 9 (%90) uzman bu maddeye *yanlış* diyerek temalarda kullanılan süslemelerin her temanın konusuna uygun olarak değiştirilmediği görüşünü belirmiştir. Geriye kalan 1 (%10) uzman ise bu madde açısından kapakları yeterli bulmuştur.

2. Uzman Gurubunun 10 (%100) uzmanı bu madde açısından tema kapaklarını yeterli bulmuştur.

İki uzman grubu arasında yine anlamlı bir farkın olduğu görülmektedir. Güzel Sanatlar uzmanları kapakları bu açıdan yetersiz bulurken; Türkçe Eğitimi alanının uzmanlarının tamamı bu açıdan kapakları yeterli düzeyde bulmaktadır.

8. Boşluklar etkili kullanılmıştır.

Tasarımın bir parçası olarak kullanılan beyaz boşlukların aracılığı ile yalınlığın ve bütünlüğün oluşturulması ve sayfa tasarımı yüzeyinde vurgulanmak istenen elemanların belirginleştirilmesi; öğrencinin dikkatini bilgiye en kısa ve en etkili biçimde çekmeyi kolaylaştırması açısından önem arz etmektedir (Demirel 2005: 156).

Ayrıca ders kitaplarında sıkışık ve kalabalık sayfa düzenlemesinden kaçınılmalıdır. Sıkışık ve karışık sayfalar öğrencinin zihnini karıştıracak bir etki yaratır. Kitap sayfasında bırakılacak boşlukların etkili kullanımı, öğrencinin kitabı okurken aradığı bilginin yerini bulmasını ve not almasını kolaylaştıracaktır (Keser 2004).

Görüşlerine başvurulan 1. Uzman Grubunda 9 (%90) uzman boşlukların etkili kullanılması ile ilgi bu madde açısından tema kapaklarını yetersiz bulmuştur. 1 (%10) uzman ise bu maddeyle ilgili olarak *kararsız* kalmıştır.

2. Uzman Grubundaki uzmanların ise bu madde ile ilgili olarak 6'sının (%60) *kararsız* kaldığı görülür. 3 (%30) uzman, tema kapaklarını bu açıdan yetersiz bulurken; 1 (%10) uzmanın ise tema kapaklarını yeterli gördüğü tespit edilmiştir.

4.1.3. Görsel Öğelerin Çizimi ve Tasarlanmasına İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Bu bölümde 1. Uzman Grubu ve 2. Uzman Grubu'nun ders kitabında yer alan görsel öğelerin çizimi ve tasarlanması ile ilgili olarak görüşleri verilmiştir. Tablo 5 ve Tablo 6'da konu ile ilgili olarak 22 maddenin yüzde ve frekans sonuçları bulunmaktadır. Araştırma bu bulgular doğrultusunda ele alınacaktır.

Tablo–5. 1. Uzman Grubu'nun Görsel Tasarım İlkelerine İlişkin Görüşlerinin Yüzde ve Frekans Sonuçları

Görsel Öğelerin Çizimi ve Tasarlanması Madde No	Cevap Seçenekleri									
	Çok Yanlış		Yanlış		Kararsızım		Doğru		Çok Doğru	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
1	5	50	2	20	-	-	3	30	-	-
2	3	30	6	60	1	10	-	-	-	-
3	2	20	7	70	1	10	-	-	-	-
4	-	-	-	-	-	-	8	80	2	20
5	-	-	-	-	1	10	7	70	2	20
6	2	20	7	70	1	10	-	-	-	-
7	3	30	6	60	1	10	-	-	-	-
8	5	50	4	40	1	10	-	-	-	-
9	-	-	3	30	1	10	6	60	-	-
10	2	20	8	80	-	-	-	-	-	-
11	-	-	3	30	5	50	2	20	-	-
12	2	20	7	70	1	10	-	-	-	-
13	1	10	8	80	1	10	-	-	-	-
14	1	10	7	70	2	20	-	-	-	-
15	5	50	4	40	1	10	-	-	-	-
16	2	20	6	60	2	20	-	-	-	-
17	3	30	5	50	2	20	-	-	-	-
18	2	20	8	80	-	-	-	-	-	-
19	2	20	7	70	1	10	-	-	-	-
20	3	30	5	50	1	10	1	10	-	-
21	2	20	7	70	1	10	-	-	-	-
22	2	20	6	60	1	10	1	10	-	-

Tablo–6. 2. Uzman Grubu'nun Görsel Tasarım İlkelerine İlişkin Görüşlerinin Yüzde ve Frekans Sonuçları

Görsel Öğelerin Çizimi ve Tasarlanması Madde No	Cevap Seçenekleri									
	Çok Yanlış		Yanlış		Kararsızım		Doğru		Çok Doğru	
	f	%	f	%	f	%	F	%	f	%
1	-	-	1	10	-	-	8	80	1	10
2	-	-	-	-	2	20	7	70	1	10
3	-	-	2	20	2	20	2	20	4	40
4	-	-	-	-	-	-	6	60	4	40
5	-	-	1	10	7	70	2	20	-	-
6	-	-	3	30	5	50	2	20	-	-
7	-	-	-	-	4	40	6	60	-	-
8	-	-	-	-	4	40	6	60	-	-
9	-	-	-	-	8	80	1	10	1	10
10	-	-	3	30	5	50	2	20	-	-
11	-	-	-	-	6	60	2	20	2	20
12	1	10	1	10	8	80	-	-	-	-
13	1	10	1	10	8	80	-	-	-	-
14	-	-	1	10	9	90	-	-	-	-
15	-	-	1	10	9	90	-	-	-	-
16	1	10	2	20	7	70	-	-	-	-
17	1	10	1	10	8	80	-	-	-	-
18	-	-	1	10	9	90	-	-	-	-
19	-	-	3	30	7	70	-	-	-	-
20	-	-	1	10	5	50	4	40	-	-
21	-	-	1	10	4	40	5	50	-	-
22	-	-	5	50	4	40	1	10	-	-

1. **Görsel öğeler mesaj aktarımına katkı sağlamıştır.**

Türkçe dersinde yer alan metinler bir takım mesajlar içermektedir ve dersin amaçları arasında da bu mesajların öğrenciye doğru ve etkili bir biçimde iletilmesi vardır. Bu mesajların aktarımında yalnızca yazılı metinlerden yararlanmak anlatımı sınırlandırmakta ve yeteri kadar zekâ alanına hitap etmemektedir. Dolayısıyla kitaplarda yer alan metinler ve görseller arasında bir uyum olmalı ve bu görseller metnin anlatmak istediği mesajın aktarılmasında yardımcı olmalıdır.

Görüşlerine başvurulan 1. Uzman Grubu'nun çoğunluğu, görsel öğelerin mesaj aktarımına katkı sağlamadığı görüşündedir. Uzmanların 7'si (%70) bu görüştedir. Bu gurupta yer alan diğer 3 (%30) uzman ise bu görüş karşısında yer alarak görsellerin mesaj aktarımına katkı sağladığı görüşündedir.

2.Uzman Grubu'nun görüşlerine baktığımızda ise, uzmanların 9'unun (%90) görsel öğelerin mesaj aktarımına katkı sağladığı görüşünde olduğu görülür. Bu grupta yer alan 1 (%10) uzman ise bu maddeye ilişkin görsellerin mesaj aktarımına katkı sağlamadığı görüşündedir.

Güzel Sanatlar alanı uzmanlarının büyük bir kısmı görsellerin mesaj aktarımına katkı sağlamadığı görüşünde olmasına karşın; Türkçe Eğitimi uzmanlarının tamamına yakını görsellerin mesaj aktarımına katkı sağladığı görüşündedir. İki uzman grubunun değerlendirmeleri arasında anlamlı farklar vardır.

2. **Sayfa tasarımları estetik ve görsel algı kuralları doğrultusunda hazırlanmıştır.**

Ders kitabında yer alan tasarımların, çocuğun algısal, yorumsal ve çözümsel yetilerini geliştirmesi ve derse karşı öğrencinin olumlu güdülenmesine katkı sağlaması gerekir (Demirel 2005: 152).

1. Uzman Grubunda, sayfa tasarımlarını bu madde açısından yetersiz bulan 9 (%90) uzman bulunmaktadır. Bu gurupta yer alan 1 (%10) uzman ise bu görüş karşısında *kararsız* olduğunu belirtmiştir.

2. Uzman Grubu görüşlerine baktığımızda ise, uzmanların 8'inin (%80) bu madde açısından sayfa tasarımlarını yeterli bulduğu görülür. Geriye kalan 2 (%20) uzman ise bu maddeye ilişkin *kararsız* kalmıştır.

Yine 2 Grup arasında anlamlı görüş farklılıkları vardır. Güzel Sanatlar uzmanlarının büyük kısmı, sayfa tasarımlarını bu açıdan yetersiz bulurken; Türkçe Eğitimi uzmanlarının sayfa tasarımlarını bu açıdan yeterli bulduğu görülür.

3. Görsel öğeler bir bütünlük sağlayacak nitelikte bir araya getirilmiştir.

Ders kitabı içerisinde yer alan resim, fotoğraf gibi tüm görsel elemanların hem kendi içerisinde, hem de diğer sayfalarla bir uyum oluşturacak şekilde tasarlanması gerekmektedir. Sayfa yüzeyinde kullanılan her eleman, diğer elemanın anlamını etkiler ya da yeni bir anlamlı yapı oluşturur. Bu nedenle tasarımda kullanılan her elemanın diğer elemanlarla olan etkileşimi ve uyumu dikkate alınmalıdır (Demirel 2005: 150).

Metinlerde görsel öğelerin bir bütünlük oluşturacak şekilde bir araya getirilmesi ile ilgili olarak 1. Uzman Grubu'nda yer alan 9 (%90) uzmanın olumsuz görüş bildirdiği görülmektedir. 1 (%10) uzmanın ise *kararsız* kaldığı görülür.

2.Uzman Grubu'nun görüşlerine baktığımızda ise, uzmanların 6'sı (%60) görsel öğelerle bütünlüğün sağlandığı görüşünün *doğru* olduğu kanaatindedir. Geriye kalan 4 uzmandan 2'si (%20) bu maddeyle ilgili olarak *kararsız* kalmıştır. Diğer 2 (%20) uzman ise maddeye ilişkin olumsuz görüş belirtmiştir.

Güzel Sanatlar alanının uzmanlarının bu maddeye ilişkin olumsuz görüş içerisinde olduğu görülmektedir. Türkçe Eğitimi alanının uzmanlarının ise yarısından fazlasının kitapların bu açıdan yeterli olduğu kanaatini taşıdığı görülmektedir.

4. Görsel öğeler mesaj aktarımında öğrenci için uyarıcıdır.

Kitaplarda yer alan görsel öğelerin öğrencinin ilgisini çekmesi gerekmektedir. İlgisini çeken görsellerin bulunduğu sayfalara öğrenci daha dikkatli bakar. Bu açıdan kitaplara konulacak görsellerin ilgi ve dikkat çekici olması sağlanmalıdır.

1. Uzman Grubundaki 10 (%100) uzman bu maddeyi *yanlış* bularak kitaptaki görsellerin, öğrenciye mesaj aktarımında yetersiz kaldığını söylemektedirler.

2. Uzman Grubundaki 10 (%100) uzman ise bu maddeyi *doğru* bularak kitaptaki görsellerin, mesaj aktarımında öğrenci için yeterli bir uyarıcı olduğu görüşündedir.

Bu madde ile ilgili olarak iki uzman grubu arasında tam bir zıtlık söz konusudur. Güzel Sanatlar uzmanları, bu madde ile ilgili olarak kitapları yetersiz bulurken; Türkçe Eğitimi alanının uzmanlarının tamamı kitapları bu madde açısından yeterli bulmaktadırlar.

5. Resimlemelerde desen sağlamdır.

Resimlemelerin oran ve orantısının düzgün olarak yapılmış olması, canlı figürlerinin anatomik yapıya uygun olarak çizilmesi bu madde içerisinde değerlendirilebilir.

Bu maddeyi 1. Uzman Grubu'nun 9 (%90) uzmanı *yanlış* olarak değerlendirmiştir. 1 (%10) uzman ise *kararsız* görüş belirtmiştir.

2.Uzman Grubu'ndan 7 (%70) uzman ise bu madde konusunda *kararsız* kalırken, 2 (%20) uzmanın bu madde ile ilgili olarak *doğru,* diğer 1 (%10) uzman ise bu maddeyi *yanlış* olarak değerlendirdiği görülmektedir.

Bu madde ile ilgili olarak Güzel Sanatlar uzmanlarının büyük kısmı kitapları yeterli bulmamaktadır. Türkçe Eğitimi uzmanlarının ise büyük kısmının kararsız kaldıkları görülür. Türkçe Eğitimi alanındaki uzmanların kararsızlığının bu maddenin resim ile ilgili teknik bir konu olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

6. Dikkat çekiciler, hatırlanması istenen görüntüler ve işaretlerin tasarımında sıcak renkler kullanılmıştır.

Renk, görsel bütünlüğün sağlanması açısından önemli bir eleman olduğu gibi, grafik iletişimin sağlanmasına da katkıda bulunur. Kitap tasarımlarında gereğinden fazla ve bilinçsiz renk kullanımı karmaşık görsel yapı oluşturmaktadır (Kaptan, Kaptan 2004). Tasarımcı, bilgiyi görselleştirirken, öğrencide duygusal etki yaratmada rengi araç olarak kullanmalıdır ve rengin psikolojik etkilerini iyi bilmelidir (Demirel, Kıroğlu 2005: 155). Sıcak renklerin uyarıcı etkisi olması, konu ile ilgili hatırda tutulması ve dikkat çekilmesi istenen yerlerin belirgin hale getirilmesi, öğrenmenin kalıcılığı ve etkililiği açısından son derece önemlidir.

Bu madde ile ilgili olarak 1. Uzman Grubu görüşlerine baktığımızda 9 (%90) uzmanın *yanlış* görüşünü belirttikleri görülür. Diğer 1 (%10) uzmanın ise *kararsız* görüşünü belirtmiş olduğu görülür.

2.Uzman Grubundaki 10 uzmanın 5'i (%50) kararsız, 3'ü (%30) *yanlış*, 2'si (%20) ise bu maddeyi *doğru* olarak değerlendirmiştir.

Bu madde ile ilgili olarak iki grup arasında yine bir farklılaşma görülür. Güzel Sanatlar uzmanları bu madde açısından da ders kitabını yetersiz görürken; Türkçe Eğitimi uzmanlarının yarısı kararsız kalmıştır.

7. Görsel materyaller yaş gurubunun gelişim özelliklerine uygun içerikte düzenlenmiştir.

Eğitim amacıyla çocuklar için hazırlanmış ders kitapları, öğretim programında yer alan derslerin içeriği ile ilgili bilgileri öğrencilere sunma, sınava hazırlama gibi özelliklerinin dışında; öğrencinin dilsel, bilişsel, ahlaki gelişimleri açısından da önem taşımaktadır. Kitap aracılığıyla çocuklar, dünya hakkındaki bilgilerini geliştirdikleri gibi kendilerine ait duyarlılıklarını, hayal güçlerini, yaratıcılıklarını ve iletişim becerilerini de geliştirirler. Günlük olaylar hakkında deneyim kazanırlar. Sosyal davranış örneklerini öğrenerek toplum içinde uygun davranışları sergilerler. Bu nedenlerle yazar yapıtını oluştururken; yayınevi de yayımlayacağı kitabı seçerken çocuk gelişim özelliklerinin farkında olmalıdır (Demircan 2006: 13). Ders kitaplarında kullanılan resimlemelerin ve resimler içerisinde yer alan nesnelerin/tiplemelerin çocuğun yaş grubu özelliklerine uygun olması gerekmektedir. Aksi takdirde çocuklar tarafından resimleme küçümsenecek ve hafife alınacaktır (Demirel 2005: 162).

1. Uzman Grubu'nda yer alan 9 (%90) uzman, kitaptaki görsel materyallerin yaş gurubunun gelişim özelliklerine uygun içerikte düzenlenmesi ile ilgili madde açısından kitapları yetersiz bulurken, 1(%10) uzmanın, bu madde konusunda *kararsız* kalmıştır.

2. Uzman Grubu'nda yer alan 6 (%60) uzman kitaptaki görsel materyallerin yaş gurubunun gelişim özelliklerine uygun içerikte düzenlenmesi ile ilgili maddeyi *doğru* bulmuştur. 4 (%40) uzman ise bu madde ile ilgili olarak *kararsız* olduklarını belirtmişlerdir.

Güzel Sanatlar alanının uzmanlarının büyük bir kısmının bu maddeye ilişkin kitapları yetersiz buldukları görülmektedir. Türkçe Eğitimi alanının uzmanlarının ise yarısından fazlasının kitapların bu açıdan yeterli olduğu kanaatini taşıdığı görülmektedir.

8. Görsel unsurların baskısı öğrencinin göz sağlığı açısından uygun netliktedir.

Ders kitapları hazırlanırken dikkat edilmesi gereken önemli diğer bir hususta kitapların öğrencinin sağlığı gözetilerek hazırlanmasıdır. Öğrencilerin ders kitapları ile geçirdikleri zaman düşünüldüğünde, bu maddenin önemi daha belirgin olarak ortaya çıkmış olur.

Bu maddeye, 1. Uzman Grubundaki 9 (%90) uzman *yanlış* diyerek kitaptaki görsel unsurların baskısını öğrencinin göz sağlığı açısından uygun bulmamıştır. Geriye kalan 1(%10) uzman ise bu madde ile ilgili *kararsız* kalmıştır.

2.Uzman Grubu'nda yer alan uzmanlar ise kitaptaki görsel unsurların baskısı ile ilgili olarak 6 (%60) *doğru,* 4 (%40) *kararsız* görüş belirtmişlerdir.

İki grup arasında bu madde ile ilgili olarak da bir farklılaşma görülür. Güzel sanatlar uzmanları bu açıdan kitapları yetersiz bulurken; Türkçe Eğitimi alanı uzmanlarının yarısından fazlası kitapları yeterli bulmaktadır.

9. Resimlerdeki insan figürleri anatomik yapı ve seviye bakımından uygun özelliktedir.

Ders kitapların da en çok kullanılan figürlerin insan figürleri olduğu görülmektedir. Durumun böyle olması bu figürlerin belirli ölçütler gözetilerek resimlendirilmesini zorunlu kılmaktadır.

Bu madde ile ilgili olarak 1. Uzman Grubu görüşlerine baktığımızda 6 (%60) uzmanın bu maddeyi *doğru* olarak değerlendirdiğini görmekteyiz. 3 (%30) uzman *yanlış* görüş belirtirken, 1 (%10) uzman ise bu maddeye ilişkin *yanlış* görüşünü belirtmiştir.

2.Uzman Grubu'nun bu madde ile ilgili olarak görüşlerine baktığımızda ise; 8 (%80) uzmanın *kararsız*, 2 (%20) uzmanın ise *doğru* görüşünü işaretlemiş olduğu görülmektedir.

Görüldüğü üzere bu madde açısından Güzel Sanatlar uzmanlarının yarısından fazlası kitapları yeterli bulmaktadır. Türkçe Eğitimi alanının uzmanlarının ise %80'lik kısmı kararsız kalmıştır. Bu madde ili ilgili olarak Türkçe Eğitimi uzmanlarının kararsız kalmasının nedeninin, maddenin kitaplarda tespitinin yapılmasının belirli bir uzmanlık gerektirdiğinin düşünülmesi olabileceğidir.

10. Tasarımda yalınlık ve basitlik ilkesine uyulmuştur.

Tasarımların belirli bir iletiyi eksiksiz olarak iletecek yeterliliğe uygun olmasının yanı sıra yeteri kadar basit ve yalın olarak ele alınması gerekliliği, görsel mesajların etkililiği açısından önemli bir unsurdur.

1. Uzman Grubundaki 10 (%100) uzman tasarımda yalınlık ve basitlik ilkesini açısından ders kitaplarını yetersiz bulmaktadır.

2. Uzman Grubu bu madde ile ilgili olarak 5 (%50) uzman *kararsız,* 3 (%30) uzman *yanlış*, 2 (%20) uzmanın ise *doğru* bulduklarını görmekteyiz.

Güzel Sanatlar alanı uzmanlarının tamamı kitapları yetersiz bulurken; Türkçe Eğitimi alanı uzmanlarının ise aralarında görüş ayrılıkları olduğu görülmekle birlikte yarısının kararsız kaldığı görülmektedir.

11. Resimlemelerde özellikle vurgulanması gereken elemanlara dikkat çekilmektedir.

Bir resimleme içerisinde özellikle dikkat çekilmek istenen, vurgulanmak istenen elamanlar vardır. Bu elemanların yeterli ölçüde belirginleştirilmesi görsel mesaj aktarımı açısından önem arz etmektedir. Tasarımcı, hareket unsurunu görsel elemanlar yardımıyla oluşturur ve vurgu unsuruyla hareketin devinimini sağlar. Vurgu hareketi yoğunlaştırarak duraksamalar ve patlamalarla izleyicinin etkileşimini sürekli kılar. Uygun ve yerinde yapılan vurgulama mesajın iletimini kolaylaştırarak bilginin kalıcılığını sağlar (Kaptan, Kaptan 2004).

1. Uzman Grubunda, bu madde ile ilgili olarak 3 (%30) uzman ders kitaplarının yetersiz olduğu düşüncesindedir. Yine bu grupta ilgili maddeye *kararsız* kalan 5 (%50) uzman ve *doğru* bulan 2 (%20) uzman olduğunu görmekteyiz.

2. Uzman Grubu'nun görüşlerine baktığımızda ise "resimlemelerde özellikle vurgulanması gereken elemanlara dikkat çekilmektedir" maddesini 4 (%40) uzmanın *doğru* olarak değerlendirdiğini, 6 (%60) uzmanın ise bu madde ile ilgili *kararsız* kaldıklarını belirttikleri görülmüştür.

12. Görseller, tasarım ilkeleri içerisinde yer alan "*bütünlük*" ilkesine uygun olarak düzenlenmiştir.

Tasarım ilkelerinin beklide en önemlisi ve dikkat edilmesi gerekenidir (Ketenci, Bilgili 2006: 283). Görsellerin belirli bir birlik ve bütünlük içerisinde ders kitabında yer alması öğrencide belirli bir estetik anlayışının oluşmasında ve görsel

mesajların iletilerinin etkililiğinin artırılmasında önemli rol oynamaktadır. Tasarımcı tek bir sayfanın etkisinden çok sayfaların bir arada oluşturduğu bütünsel uyumu ön plana çıkarmalıdır (Becer 1997: 73).

1. Uzman Grubu, kitaptaki görsellerin, tasarım ilkeleri içerisinde yer alan "bütünlük" ilkesine uygun olarak düzenlenmesiyle ilgili maddeye 9 (%90) uzmanın *yanlış*, geriye kalan 1 (%10) uzman ise bu madde ile ilgili *kararsız* görüş bildirdiği görülmektedir.

2.Uzman Grubu'nda ise, 2 (%20) uzman *yanlış* görüşünü belirtirken, 8 (%80) uzmanın *kararsız* kaldığı görülür.

"Bütünlük" bir görsel tasarım ilkesidir ve teknik bir konudur. Dolayısı ile bu konu ile ilgili kitapları değerlendirmek derinlemesine bir uzmanlık gerektirmektedir. Türkçe Eğitimi alanı uzmanlarının büyük çoğunluğunun madde karşısında kararsız kalmaları bu durumdan kaynaklanabilir. Güzel Sanatlar uzmanlarının büyük bir bölümünün ise bu madde açısından ders kitabındaki görselleri yeterli bulmadığı görülmektedir.

13. Görseller, tasarım ilkeleri içerisinde yer alan "*denge*" ilkesine uygun olarak düzenlenmiştir.

Ders kitaplarında denge unsuru tasarımın başarısını doğrudan etkiler. Denge unsuru hareketlerin düzeninden oluşur (Demirel 2005: 151). Resimleme, fotoğraf, şema vb. görsel öğeleri tasarlamada kullanılan elemanların dengeli bir biçimde yerleştirilmiş olması gerekmektedir. Simetrik dengenin kullanılmasından kaçınılarak, hareket ve dikkat çekme özelliğinin görsele aktarılabilmesi için asimetrik bir denge kullanılması görselin mesajını daha etkili kılmaktadır. Yine boşluk ve doluluk orantısının uygun ayarlanması bu madde içerisinde değerlendirilmelidir.

1. Uzman Grubundaki uzmanların kitaptaki görsellerin, tasarım ilkeleri içerisinde yer alan "denge" ilkesine uygun olarak düzenlenmesi ile ilgili maddeye, 9'unun (%90) *yanlış* görüşünü belirttiği, geriye kalan 1 (%10) uzmanın ise *kararsız* kaldığı görülmektedir.

2. Uzman Grubundaki uzmanların 2'sinin (%20) kitapları bu madde açısından yetersiz, 8'inin (%80) ise bu madde ile ilgili olarak *kararsız* kaldığı görülmektedir.

Görüldüğü üzere iki grubun uzmanları da ilgili madde açısından ders kitaplarındaki görselleri yetersiz bulmaktadır.

14. **Görseller, tasarım ilkeleri içerisinde yer alan "*tekrar*" ilkesine uygun olarak düzenlenmiştir.**

Gözün sayfa yüzeyinde izlediği hareket sırası görsel düzen elemanlarının yerleştirilmesiyle belirlenir. Göz sayfa içerisinde, sol üst köşeden sağa ve yukarıdan aşağıya doru bir çizgide hareket ve devamlılık göstermektedir. Bu nedenle kitap tasarımı için hazırlanan sayfa düzeninde algılama şekli göz önünde bulundurularak, öğrencinin dikkatini dağıtmayacak şekilde bir düzenleme yoluna gidilmelidir. Kitap tasarımında, öğrencinin ilgisini konuya toplayarak, zorlanmadan yolunu bulabileceği görsel devamlılığı sağlamak önemlidir (Demirel 2005: 152).

Kitaptaki görsellerin, tasarım ilkeleri içerisinde yer alan "tekrar" ilkesine uygun olarak düzenlenmesi ile ilgili maddeyi, 1. Uzman Grubu'ndaki uzmanların 8'i (%80) kitaptaki görselleri bu açıdan yetersiz bulmuştur. 2 (%20) uzmanın ise bu madde ile ilgili *kararsız* kaldığı görülmektedir.

2.Uzman Grubu'nun görüşlerine baktığımızda 1 (%10) uzmanın kitapları bu madde açısından yetersiz bulduğu görülürken; 9 (%90) uzmanın ise *kararsız* kaldığı görülmektedir.

Bu madde açısından da Güzel Sanatlar uzmanlarının büyük çoğunluğu kitabı yetersiz bulmuşlardır. Türkçe Eğitimi uzmanlarının büyük çoğunluğunun ise bu konuda kararsız görüş bildirdiği görülmektedir.

15. Görseller, tasarım ilkeleri içerisinde yer alan "*uygunluk*" ilkesine uygun olarak düzenlenmiştir.

Ders kitaplarında, birden fazla görsel düzen elemanının sayfa yüzeyi üzerinde düzenlenmesi orantısal bir sorunun çözümlenmesini gerektirir. Farklı boyutlar, biçimler ve renklerden oluşan görsel elemanlarda orantıya dayanan bir ilişki vardır. Bu ilişki sayfa düzeninde iletilmek istenen bilgiyi destekler.

Her eleman diğerinin anlamına gönderme yapar veya yeni bir anlam iletir. Bu etkileşim ve uyum düşünülerek, içeriğe uygun bir ölçülendirmeyle oran oluşturulmalıdır. Bazen resimlemeler, bazen de metin ön plana çıkarılarak görsel hiyerarşi oluşturulabilir. Renk, uzaklık-yakınlık, boşluk gibi elemanlarla da hiyerarşi sağlanabilir. Ders kitapları ağırlıklı olarak bilgi aktaran ve bilginin kalıcılığını sağlamaya yarayan araçlardır. Bilgi bölümleri kitapta önceliklidir. Diğer görsel elemanlar bilgi paylaşımını aktaracak nitelikte olmalıdır. Resimleme ve fotoğraflar dikkati metne yönlendirmelidir (Demirel 2005: 153).

1. Uzman Grubu'nda yer alan uzmanların, kitaptaki görsellerin, tasarım ilkeleri içerisinde yer alan "uygunluk" ilkesine uygun olarak düzenlenmesi ile ilgili olarak 9'u (%90) bu madde açısından görselleri yetersiz bulmuştur. Geriye kalan 1 (%10) uzmanın ise bu madde ile ilgili *kararsız* görüş belirttiği görülmektedir.

Görüşlerine başvurulan 2. Uzman Grubu uzmanlarından 1 (%10) uzman görselleri bu madde açısından yetersiz bulurken, geriye kalan 9 (%90) uzmanın ise bu madde ile ilgili kararsız kaldığı görülmektedir.

Bu madde ile ilgili olarak da Türkçe Eğitimi uzmanlarının büyük kısmının kararsız kaldıkları, Güzel Sanatlar uzmanlarının ise genelinin bu madde açısından kitaptaki görselleri yetersiz bulduğu görülmektedir.

16. Görseller, tasarım öğeleri içerisinde yer alan "*doku*" ilkesine uygun olarak düzenlenmiştir.

Ders kitaplarında, göz bir sayfayı algıladıktan sonra sayfa yüzeyindeki bütün görsel düzen elemanları büyüklü-küçüklü dokular oluşturur (Demirel 2005: 154). Ders kitaplarında doku; kullanımı kolaylaştırmak, nesnelere dikkat çekmek veya nesnelerin doğal görüntüsünü yansıtmak amacıyla kullanılır. Dokunun rengi, yapısı, parlaklığı ve işlenişi nesnelerin algılanışını etkiler (Kılıç, Seven 2004: 111). Ders kitaplarındaki resimlemelerde nokta ve taramalar kullanılarak oluşturulan doku, öğrencinin görsel algı ve estetiksel yönünü geliştirebilecek düzeyde hazırlanmış olması önem arz etmektedir.

Kitaptaki görsellerin, tasarım ilkeleri içerisinde yer alan "doku" ilkesine uygun olarak düzenlenmesiyle ilgili bu maddeye, 1. Uzman Grubu'ndaki uzmanların 8'i (%80) görselleri bu açıdan yetersiz bulmuştur. Geriye kalan 2 (%20) uzmanın ise kararsız kaldıkları görülmektedir.

Görüşlerine başvurulan 2. Uzman Grubunun uzmanlarının 3'ünün (%30) bu madde açısından kitaplardaki görselleri yetersiz bulurken;, 7 (%70) uzman bu madde ile ilgili olarak *kararsız* kaldığı görülmektedir.

Görüldüğü üzere Güzel Sanatlar uzmanlarının çoğunluğu bu madde açısından da kitaptaki görselleri yetersiz bulduğu görülmektedir. Türkçe Eğitim uzmanlarının ise bu madde ile ilgili olarak büyük çoğunluğunun kararsız olduğu tespit edilmiştir.

17. Görseller, tasarım öğeleri içerisinde yer alan "r*enk*" ilkesine uygun olarak düzenlenmiştir.

Renk ders kitaplarında görsel zenginliği sağlayan etkili bir tasarım öğesidir (Demirel 2005: 155). Resimleme, fotoğraf, şema vb. görsel öğelerde yer alan obje ve figürlerin renklerinin, önemli bilgi ve ayrıntılara ışık tutacak şekilde hazırlanması önem arz etmektedir. Öğrencide belirli bir estetik zevkin oluşturulması yine bu renklerin yerinde ve uyumlu olarak kullanılması ile mümkün olabilmektedir.

1. Uzman Grubu kitaptaki görsellerin, tasarım ilkeleri içerisinde yer alan "renk" ilkesine uygun olarak düzenlenmesiyle ilgili maddeye ilişkin görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir; 8 (%80) uzman bu açıdan kitapları yetersiz bulurken, 2 (%20) uzman ise kararsız kalmıştır.

2. Uzman Grubu'nda ise; 2 (%20) uzman kitapları bu ilke açısından yetersiz bulurken; 8 (%80) uzmanın kararsız görüş bildirdiği görülmektedir.

İki uzman grubu arasında anlamlı bir farklılaşmanın olduğu görülmektedir. Güzel Sanatlar uzmanları kitapları bu açıdan yetersiz bulurken; Türkçe Eğitim uzmanlarının büyük çoğunluğu bu madde karşısında kararsız kalmıştır.

18. Görseller, tasarım öğeleri içerisinde yer alan "ç*izg*i" ilkesine uygun olarak düzenlenmiştir.

Kitaplarda çizgi ile farklı görsel öğeler yaratılabilir ve çok çeşit şekillerde kullanılabilir. Çizgi tekrarı, tasarımda bütünlüğü ve zenginliği sağlar (Demirel 2005: 155). Düz ya da kıvrımlı, kalın ya da ince, sürekli ya da kesik, grenli ya da keskin özelliklere sahip çizgiler tasarımda; objenin dikkat çekmesi veya iki obje arasına koyularak gözün onları birbirlerinden ayrılmalarının sağlanması amacıyla, zaman zaman ise bazı mesajların iletilmesi için kullanılırlar. Örneğin; yatay çizgi

durgunluk; düşey çizgi saygınlık; diyagonal çizgi canlılık; kıvrımlı çizgi ise zarafeti simgeleyen mesajlar iletebilirler (Ketenci, Bilgili 2006: 281).

Kitaptaki görsellerin, tasarım ilkeleri içerisinde yer alan "çizgi" ilkesine uygun olarak düzenlenmesiyle ilgili maddeyi, 1. Uzman Grubu'nda yer alan uzmanların 10'u (%100)'u *yanlış* olarak değerlendirmiştir.

2.Uzman Grubu'nun 1 (%10) uzmanı *yanlış,* 9 (%90) uzman ise bu madde ile ilgili *kararsız* görüşünü belirtmiştir.

Bu madde ile ilgili olarak yine iki uzman grubu arasında önemli bir farklılaşma olmuş ve Güzel Sanatlar uzmanlarının tamamı kitaplardaki görselleri bu açıdan yetersiz bulurken; Türkçe Eğitimi uzmanlarının büyük çoğunluğu kararsız kalmıştır.

19. Görseller, tasarım öğeleri içerisinde yer alan "*boşluk*" ilkesine uygun olarak düzenlenmiştir.

Ders kitaplarında, bilgiyi en kısa ve en etkili sunmak açısından önem teşkil eden bir öğe de, boşluklardır (Demirel 2005: 156). Gerekli yerlerde tasarımın bir parçası olarak kullanılan beyaz boşluklar, yalınlığın ve bütünlüğün oluşmasını kolaylaştıracaktır (Kaptan, Kaptan 2004).

Görüşlerine başvurulan 1. Uzman Grubu'nun 9 (%90) uzmanı bu maddeyi *yanlış* bulduklarını belirtirken, geriye kalan 1 (%10) uzman ise bu madde ile ilgili olarak *kararsız* kalmıştır.

2. Uzman Grubundaki uzmanların 3 (%30)'ü bu madde açısından ders kitabındaki görselleri yetersiz bulurken; geriye kalan 7 (%70) uzmanın ise

görsellerin, tasarım öğeleri içerisinde yer alan "*boşluk*" ilkesine uygun olarak düzenlenmesiyle ilgili olarak *kararsız* olduklarını belirtmişlerdir.

20. Görsel öğelerin boyutları gerekli ayrıntıları göz önüne serecek boyutlardadır.

Ders kitaplarında yer alan görsellerin içeriklerinde yer alan tüm unsur ve öğeleri göz önüne serecek, belirgin şekilde seçilebilmesini sağlayacak oranda büyüklüğe sahip olması gerekmektedir. Ayrıntıların belli olmadığı görseller iletilmesi amaçlanan mesajları yeterli düzeyde iletememektedirler.

1. Uzman Grubundaki 8 (%80) uzman bu maddeyi *yanlış* bularak kitaptaki görsel öğelerin boyutlarının gerekli ayrıntıları göz önüne serecek boyutlarda olmadığını düşünmektedir. Bu madde ile ilgili, 1(%10) uzman *kararsız* kalırken, diğer 1(%10) uzman ise bu maddeyi *doğru* bulduğu görülmektedir.

2. Uzman Grubundaki 4 (%40) uzman bu maddeyi *doğru* bularak kitaptaki görsellerin boyutlarının gerekli ayrıntıları göz önüne serecek boyutlarda olduğunu belirtmiştir. 1 (%10) uzman bu açıdan kitaplardaki görselleri yetersiz bulmaktadır. 5 (%50) uzman ise bu madde ile ilgili *kararsız* kalmıştır.

Bu madde ile ilgili olarak da iki uzman grubunun fikirlerinin anlamlı şekilde farklılaştığı görülmektedir. Görsel Sanatlar uzmanlarının büyük çoğunluğu görsellerin bu açıdan yetersiz olduğunu düşünmektedir. Türkçe Eğitimi uzmanları arasında ise fikir ayrılıkları olduğu görülür. Yarısı bu konuda kararsızken; yarısına yakın bir kısmı ise kitaplardaki görsellerin bu açıdan yeterli düzeyde olduğunu düşünmektedir.

21. Görsellerde renkler etkili kullanılmıştır.

Resimleme, fotoğraf, şema vb. görsel öğelerde etkili renklerin kullanılması gerekmektedir. Renkler iyi bir kompozisyon oluşturacak şekilde, aşırılıktan kaçınılarak kullanılmalıdır.

Görüşlerine başvurulan 1. Uzman Grubu'nda yer alan uzmanların 9'u (%90) bu açıdan kitaplardaki görselleri yetersiz bulmaktadır. 1 (%10) uzman ise bu maddeyle ilgili olarak *kararsız* kalmıştır.

2.Uzman Grubu'ndaki uzmanlar ise "görsellerde renkler etkili kullanılmıştır" maddesini 5'i (%50) *doğru* bulmuş, 1 (%10) uzman *yanlış* bulmuş, 4 (%40) uzman ise bu maddeyle ilgili olarak *kararsız* kalmıştır.

Bu madde ile ilgili olarak da uzmanların bu ölçekteki genel dağılıma uygun görüşler belirttiği görülmektedir. Kitaplardaki görseller bu açıdan Güzel Sanatlar uzmanlarının tamamına yakın kısmı tarafından yetersiz bulunurken; Türkçe Eğitimi uzmanlarının yarısının kitaplardaki görselleri bu madde açısından yeterli bulduğu görülmektedir. Türkçe Eğitiminden yarıya yakın oranda uzmanın ise bu madde ile ilgili olarak kararsız kaldığı görülür.

22. Resimlemede açık kompozisyon kullanılarak devamı çocuğun hayal gücüne bırakılmıştır.

Bir resimleme içersinde yer alan konunun, resimlemenin dışına taşması; devamının çocuğun hayal gücüne bırakılması (Demirel 2005: 163).

Bu madde ile ilgili olarak 1. Uzman Grubu görüşlerine baktığımızda 8 (%80) uzmanın *yanlış* görüşünü belirttiklerini görmekteyiz. 1 (%10) uzmanın bu maddeyle

ilgili olarak *kararsız* görüşünü belirtirken; 1 (%10) uzmanın ise bu maddeyi *doğru* olarak değerlendirdiği görülmektedir.

Bu madde ile ilgili olarak 2.Uzman Grubu'nun görüşlerine bakıldığında ise; 8 (%80) uzmanın *yanlış*, 1 (%10) uzmanın *kararsız*, 1 (%10) uzmanın ise *doğru* görüşünü işaretlemiş olduğu görülmektedir.

İki uzman grubu arasında yine anlamlı bir farklılık görülmektedir. Güzel Sanatlar uzmanlarının büyük kısmı, kitaplardaki görselleri bu madde açısından yetersiz bulurken, Türkçe Eğitimi uzmanlarının büyük kısmının ise kitaplardaki görselleri bu açıdan yeterli bulduğu görülmektedir.

4.1.4. Sayfa Tasarımının Değerlendirilmesine İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Bu bölümde 1. Uzman Gurubu ve 2. Uzman Gurubu'nun sayfa tasarımına ilişkin bulguları verilmiştir. Tablo 5 ve Tablo 6'te ders kitabının sayfa tasarımına ilişkin 6 sorunun yüzde ve frekans sonuçları bulunmaktadır. Araştırma bu bulgular doğrultusunda ele alınıp değerlendirilecektir.

Tablo–7. 1. Uzman Grubu'nun Görsel Tasarım İlkelerine İlişkin Görüşlerinin Yüzde ve Frekans Sonuçları

Sayfa Tasarımı Madde No	Cevap Seçenekleri									
	Çok Yanlış		Yanlış		Kararsızım		Doğru		Çok Doğru	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
1	-	-	-	-	-	-	10	100	-	-
2	2	20	7	70	1	10	-	-	-	-
3	3	30	6	60	1	10	-	-	-	-
4	-	-	-	-	1	10	8	80	1	10
5	-	-	1	10	3	30	5	50	1	10
6	2	20	8	80	-	-	-	-	-	-

Tablo–8. 2. Uzman Grubu'nun Görsel Tasarım İlkelerine İlişkin Görüşlerinin Yüzde ve Frekans Sonuçları

Sayfa Tasarımı Madde No	Cevap Seçenekleri									
	Çok Yanlış		Yanlış		Kararsızım		Doğru		Çok Doğru	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
1	-	-	1	10	-	-	-	-	9	90
2	1	10	2	20	6	60	1	10	-	-
3	1	10	6	60	3	30	-	-	-	-
4	-	-	-	-	-	-	8	80	2	20
5	-	-	1	10	-	-	7	70	2	20
6	-	-	3	30	2	20	5	50	-	-

1. **Karşılıklı iki sayfa tek bir kompozisyon olarak bütünlük içerisinde düzenlenmiştir.**

Ders kitabında aynı konu ile ilgili ortalı bir sayfa açıldığında, bu iki sayfada yer alan görsellerin birbirlerini tamamlayıcı nitelikte düzenlenmiş olması, konunun ve görsellerin öğrenci tarafından bütünlük içerisinde algılanmasına yardımcı olur.

Görüşlerine başvurulan 1. Uzman Grubu, karşılıklı iki sayfanın tek bir kompozisyon olarak bütünlük içerisinde hazırlanmış olduğu görüşündedir. Bu maddeye ders kitabı hazırlanırken dikkat edilmiştir görüşüne *katılan* 10 (%100) uzman bulunmaktadır.

2. Uzman Grubu'nun görüşlerine baktığımızda ise, uzmanların 9'unun (%90) karşılıklı iki sayfanın tek bir kompozisyon olarak bütünlük içerisinde hazırlanmıştır görüşünün *doğru* olduğu kanaatini belirtmiş oldukları görülür. Bu grupta yer alan 1 (%10) uzman ise bu maddeye ilişkin *yanlış* görüşünü belirtmiş olduğu görülmektedir. Bu madde ile ilgili olarak iki uzman grubunun da aynı görüşleri belirtmiş olduğu görülmektedir. Güzel Sanatlar uzmanlarının tamamı, Türkçe Eğitimi uzmanlarının ise tamamına yakını kitapları bu madde açısından yeterli bulmuşlardır.

2. **Boşluklar etkili kullanılmıştır.**

Ders kitabındaki görsellerin gözü yormayacak ve gözün sayfa üzerinde rahat dolaşımını sağlayacak şekilde düzenlenmesi gerekir. Bunların yapılabilmesi için de ders kitaplarında nerelere görsel konulacağının, nerelerin boş bırakılacağının iyi bilinmesi gerekmektedir.

Bu madde ile ilgili olarak 1. Uzman Grubu görüşlerine baktığımızda 9 (%90) uzmanın boşluklar etkili kullanılmıştır maddesi ile ilgili olarak *yanlış* görüşünü belirttikleri görülür. 1 (%10) uzmanın ise *kararsız* olduğu görülür.

Bu madde ile ilgili olarak 2.Uzman Grubu'nun görüşlerine bakıldığında ise; 3 (%30) uzmanın *yanlış*, 6 (%60) uzmanın *kararsız*, 1 (%10) uzmanın ise *doğru* görüşünü işaretlemiş olduğu görülmektedir.

Görüldüğü üzere Görsel Sanatlar uzmanlarının tamamına yakını bu madde açısından ders kitabını yetersiz bulmaktadır. Türkçe Eğitim uzmanlarının ise yarısından fazla kısmı maddeye ilişkin kararsız kalırken; %30'luk kısmının madde açısından kitapları yeterli bulduğu görülür.

3. Görsel öğeler okuma akışını engellememiştir.

Okuma'nın etkili ve akıcı bir şekilde yapılabilmesi için metnin düzgün bir şekilde sayfaya yerleştirilmesi gerekir (Bölükbaşı 2007: 101). Sayfa üzerinde kullanılan görseller metnin bütünlüğünü bozacak şekilde ise okuma eylemi etkili bir şekilde gerçekleştirilemez.

1. Uzman Grubu'nun "görsel öğeler okuma akışını engellememiştir" maddesi ile ilgili olarak, 9 (%90) uzmanının *yanlış* görüşünü belirttiği görülür. Bu madde ile ilgili olarak 1 (%10) uzman ise *kararsız* görüşünü belirtmiştir.

2. Uzman Grubu'nun görüşlerine baktığımızda ise, uzmanların 7 (%70)'si *yanlış* görüşünü işaretleyerek görsel öğelerin okuma akışını engellemiş olduğu düşüncesini benimsemiş oldukları görülür. Geriye kalan 3 (%30) uzman ise bu maddeyle ilgili olarak *kararsız* kalmıştır.

Her iki uzman grubunun da büyük oranda ders kitaplarını bu madde ile ilgili olarak yetersiz bulduğu görülmektedir. İki grubun da uzman görüşleri birbirine yakın oranlardadır.

4. Görsel öğeler desteklediği metnin yakınında kullanılmıştır.

Ders kitabında görseller, ilgili olduğu metnin yakınında yer almalıdır. Öğrencilerin görseller ile metin arasında ilişki kurarak verilen mesajları çok boyutlu algılamalarının sağlanması için, ders kitabı hazırlanırken bu maddeye önem gösterilmesi gerekmektedir.

1.Uzman Grubundaki 9 (%90) uzman bu maddeyi *doğru* olarak değerlendirirken 1 (%10) uzman *kararsız* görüş belirtmiştir.

2.Uzman Grubu'ndaki uzmanlardan 10'u (%100) da bu maddeyi *doğru* olarak değerlendirmiştir.

Görüldüğü üzere her iki uzman grubu da bu madde açısından ders kitaplarının yeterli düzeyde olduğunun belirtmiştir. Türkçe Eğitimi uzmanlarının tamamı olumlu görüş bildirirken; Güzel Sanatlar uzmanlarından 1 kişi kararsız kalmıştır.

5. Başlıklar etkili düzenlenmiştir.

Başlıklar, konuların ve içeriğin ilk göstergeleridir ve etkili ve yerinde kullanılmış başlıklar öğrencinin ilgisini çekmektedir. Öğrencinin daha kısa sürede ilgili bölüme yönlenmesini sağlama açısından da ders kitaplarındaki başlıkların etkili düzenlenmesi önem arz etmektedir.

1. Uzman Grubu'nun 6 (%60) uzmanı bu maddenin *doğru* olduğu düşüncesini benimsemiş oldukları görülür. Gurubun diğer 3 (%30) uzmanı bu madde ile ilgili olarak *kararsız* olarak görüş bildirirken, 1 (%10) uzman maddeyi *yanlış* bulmuştur.

2. Uzman Grubu'ndaki 9 (%90) uzman başlıkların etkili düzenlenmesiyle ilgili maddeyi *doğru* bulmuşlardır. Bu gurupta diğer 1 (%10) uzman ise bu görüşü *doğru* olarak değerlendirmiştir.

Türkçe Eğitimi uzmanlarının ilgili madde açısından büyük oranda ders kitaplarını yeterli bulduğu görülmektedir. Güzel Sanatlar uzmanlarının da yarısından fazlası bu madde ile ilgili olarak ders kitaplarının yeterli düzeyde olduğunu belirtmişlerse de 3 (%30) uzmanın kararsız; 1 (%10) uzmanın ise kitapları yetersiz bulduğu görülmektedir.

6. Sayfa düzeni içerisinde görsel öğelere yeterince yer verilmiştir.

Ders kitaplarının sayfa düzenlemeleri yapılırken, her sayfada yeteri kadar görsel kullanılmalıdır. Görsellerin az olması öğrencinin derse karşı güdülenmesine negatif yönde etki edebileceği gibi; gereğinden fazla görsel kullanılması da öğrencinin derse karşı ilgisinin dağılmasına neden olabilmektedir.

Kitaptaki sayfa düzeni içerisinde görsel öğelere yeterince yer verilmesiyle ilgili maddeyi, 1. Uzman Grubundaki uzmanların 10'u (%100) *yanlış* olarak değerlendirmiştir.

2.Uzman Grubu'nun 3 (%30) uzmanı *yanlış,* 2 (%20) uzman *kararsız* kalırken; 5 (%50) uzman ise bu madde ile ilgili olarak ders kitaplarını yeterli düzeyde bulmuştur.

Görüldüğü üzere bu madde ile ilgili olarak, Güzel Sanatlar uzmanları ile Türkçe Eğitimi uzmanları arasında önemli görüş ayrılıkları mevcuttur. Güzel Sanatlar uzmanlarının tamamı, sayfa tasarımında yeteri kadar görsele yer verilmediği düşüncesindedir. Türkçe Eğitimi uzmanlarının ise aralarında bir takım görüş

ayrılıkları olmakla birlikte yarısı bu madde ile ilgili olarak ders kitabını yeterli düzeyde görmektedir.

V. BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde uzman görüşlerine göre elde edilen bulgu ve yorumlar ile ilgili sonuç ve öneriler geliştirilmiştir.

5.1. Sonuç

Batu Yayınları'na ait Türkçe Dersi 8. Sınıf Ders Kitabı'nda yer alan görsellerin incelendiği bu çalışmada aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir.

Görselleri değerlendirmek amacı ile hazırlanan ölçeğe verilen cevaplar incelendiğinde, Görsel Sanatlar uzmanlarının kitaplarda yer alan görselleri yeterli bulmadıkları tespit edilmiştir.

Türkçe Eğitimi uzmanları genel olarak kitapları görseller açısından yeterli bulsalar da özellikle görsel düzenlemeler ile ilgili maddeler açısından kitapları onların da yetersiz buldukları görülür.

Ölçeğe verdikleri cevaplar açısından iki uzman grubu karşılaştırıldığında; genel itibari ile iki uzman grubunun görüşleri birbirinden oldukça anlamlı farklarla ayrılmaktadır.

Türkçe Eğitimi uzmanlarının "görsel tasarım ilkeleri" ve "görsel tasarım unsurları" ile ilgili teknik bilgi gerektiren maddelerde *kararsız* görüş bildirdikleri görülür.

Türkçe Eğitimi uzmanları kendi aralarında değerlendirildiğinde, birçok maddeye verdikleri cevaplarda, grup içerisinde farklılaşmalar olduğu tespit edilmiştir.

Güzel Sanatlar uzmanlarının, genel itibari ile ölçek maddelerine verdikleri cevaplar da, grup içerisinde anlamlı farklılaşmalar olmadığı görülmektedir.

Ders kitaplarının gerek kapak tasarımındaki gerekse sayfa düzeni içindeki hatalar, belirgin bir şekilde göze çarpmaktadır. Kapak tasarımı Türk Alfabesi'nin harfleri kullanılarak hazırlanmıştır. Tasarım, her harf altında o harfi çağrıştıracak resim kullanılarak tasarlanmak istenmiş fakat dikkatli incelediğimizde bazı harflerin altındaki resimlerle harf arasında bir zıtlık olduğu dikkat çekmektedir. Örneğin "e" harfinin altındaki resme baktığımızda kulak resmi görmekteyiz. Tasarımda "f" altındaki resimde fil, "g" harfinde güneş, "h" harfinde havuç , "ı" harfinde ise ıspanak vb. bulunması diğer harflerde de aynı özelliği aramamıza neden olmaktadır. "E" harfindeki kulak resmi bize İngilizce kulak olan "ear" kelimesinin baş harfini çağrıştırmaktadır. "B" harfine baktığımızda da aynı olayın tekrarlandığını görmekteyiz. "B" harfinin altındaki resme baktığımızda, resim bize arıyı çağrıştırmaktadır. Arı kelimesinin İngilizce karşılığı "bee" oluğu düşünüldüğünde aynı yanlış burada da yapılmıştır. Dersimizin Türkçe dersi olduğu düşünülürse burada büyük bir tezatlık olduğu görülmektedir.

Kitabın kapağında alfabenin çeşitli şekillere büründürülerek tanıtıldığı görülmektedir. Ancak burada bir eksiklik olduğu göze çarpmaktadır. Türk alfabesinin 29 harfi içerisinde yer alan bir takım harflerin kapakta resimlenmediği görülmektedir. Bu harflerin batı dillerinde kullanılan alfabenin etkisi ile kullanılmadığı düşünülmektedir. "İ, Ö, Ğ, Ç" harflerine yer verilmemiş olması Türkçe gibi Türk Diline karşı bilinç uyandırma amacında olan bir dersin amaçları ile ders kitabı kapağı arasında tezat oluşturmaktadır.

Kitabın içindeki hikâyelerin resimlemelerini değerlendirdiğimizde ise, kullanılan resimlerdeki bazı karakterlerin Türk karakterini yansıtmadığı görülmektedir. Resimdeki diğer öğelerde (evler, kuşlar v.b) bu fikrimizi destekleyici niteliktedir.

Resimlemelerin kendi içindeki anlam kargaşası da dikkat çekmektedir. Örneğin 86. sayfadaki "Güneş Battı" adlı hikâyenin resimlemelerine baktığımızda güneşin batması ve etrafın kararmasıyla figürler arasında büyük üzüntü yaşanmaktadır. Diğer sayfada güneşin tekrar doğmasıyla yaşanan coşku arka fona yansıtılamamıştır. Arka fonda karamsar üzgün bir hava söz konusudur. Arka fon konuyla tamamen alakasızdır. Gökkuşağının renkliliği ile arka fonun donukluğu çelişki yaratmaktadır.

GÜNEŞ BATTI

Her sabah güneşin aynı saatlerde doğmasına alışık olan ihtiyar dünyamız, genç olduğu yıllarda bir sabah, güneşi her zamanki yerinde görememiş. İnsanlar ise bu durum karşısında hayret içinde şaşkın ördekler gibi kafaları yukarıda dolaşmışlar bütün sabah. Güneşi arayanlar birbirlerine çarpmış sokaklarda. Kafaları yarılmış, gözlükleri kırılmış. Güneş yok. Işık da yok. Her yer karanlık, ay, gecenin bütün yorgunluğuna rağmen evine gidememiş o sabah. Yorgun, sönük ışıklarını yeryüzüne göndermeye devam etmiş mecburen. Okullar tatil olmuş. güneşsizlikten. Çocuklar çok sevinmiş önce fakat sonra oyunlar da tatsız olmuş.

Güneş yok. Işık yok. Tabi oyunlar da yok olmuş. Güneşsiz sabahlar güneşsiz sabahları kovalamış günlerce, insanlar karanlığa, ay da yorgunluğa alışmış. Bir tek çocuklar oyunsuzluğa alışamamış. Önceleri karanlıkta oynamaya çalışmışlar ama olmamış. Mesela saklambaç oynarken ebe, saatlerce saklanan çocukları arıyormuş. Sonunda çocuklar kendiliğinden çıkıyorlarmış saklandıkları yerlerden. Uzunesek oynar-

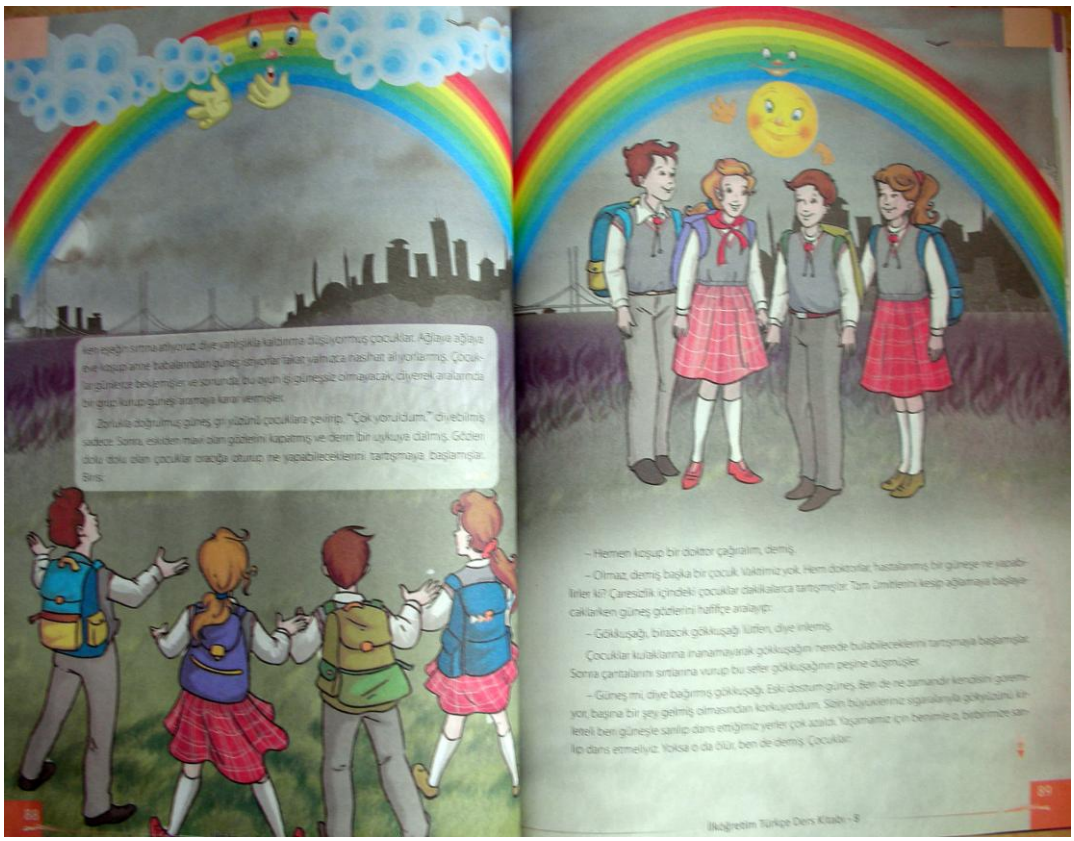

Ken eseğin sırnaşıyorsun, diye yanışıkla kalbinma düşüyormuş çocuklar. Ağlaya ağlaya eve koşup anne babalarından güneş istiyorlar fakat valnaca nasihat alıyorlarmış. Çocuklar güneşsiz bekleyemişler ve sonunda, bu oyun işi güneşsiz olmayacak, diyerek aralarında bir grup kurup güneşi aramaya karar vermişler.

Zorlukla doğrulmuş güneş, gri yüzünü çocuklara çevirip, "Çok yoruldum," diyebilmiş sadece. Sonra, eskiden mavi olan gözlerini kapatmış ve derin bir uykuya dalmış. Gözleri dolu dolu olan çocuklar oracığa oturup, ne yapabileceklerini tartışmaya başlamışlar. Birisi

– Hemen koşup bir doktor çağıralım, demiş.

– Olmaz, demiş başka bir çocuk. Vaktimiz yok. Hem doktorlar, hastalanmış bir güneşe ne yapabilirler ki? Çaresizlik içindeki çocuklar dakikalarca tartışmışlar. Tam ümitlerini kesip ağlamaya başlayacaklarken güneş gözlerini hafifçe aralayıp:

– Gökkuşağı, birazcık gökkuşağı lütfen, diye inlemiş.

Çocuklar kulaklarına inanamayarak gökkuşağını nerede bulabileceklerini tartışmaya başlamışlar. Sonra çantalarını sırtlarına vurup bu sefer gökkuşağının peşine düşmüşler.

– Güneş mi, diye bağırmış gökkuşağı. Eski dostum güneş. Ben de ne zamandır kendisini görmüyor, başına bir şey gelmiş olmasından korkuyordum. Sizin büyüklerimiz sigaralarıyla gökyüzünü kirletiyorlar, bu yüzden bir şey gelmiş olmasından korkuyordum. Sizin büyüklerimiz sigaralarıyla gökyüzünü kirletiyorlar, bu yüzden bir şey gelmiş olmasından korkuyordum. Sizin büyüklerimiz sigaralarıyla gökyüzünü kirletiyorlar, bu yüzden beni güneşle sanlıp dans etmişmiz yerler çok azalıcı. Yaşamamız için benimle o, birbirimize sarılıp dans etmeliyiz. Yoksa o da ölür, ben de demiş. Çocuklar

Resimlemelerde gereken özenin gösterilmediği görülmektedir. Resimlemede kullanılan ayrıntı 8. Sınıf öğrencisi için yetersizdir. Japonya'da 8. Sınıf öğrencilerinin ders kitaplarındaki hayvan sevgisi ile ilgili resimlemeleri ele aldığımızda; öğrencinin ilgisini çekecek ve çocuğun aklındaki tüm soruları yanıtlayacak netlikte ve ayrıntıda olduğunu görmekteyiz.

5.2. Öneriler

Ders kitaplarının hazırlanmasında ve değerlendirilmesinde, disiplinler arası (interdisciplinary) bir yaklaşım izlenmelidir. Ders kitaplarının hem hazırlık aşamasında hem de Milli Eğitim Bakanlığı, Ders Kitabı Ön İnceleme Komisyonu'nda ve Kitap İnceleme Komisyon'larında Güzel Sanatlar uzmanlarına yer verilmelidir.

Her alanın uzmanlarına "görsel tasarım ilkeleri" ve "görsel tasarım unsurları" ile ilgili teorik bilgi verilerek, ders kitabı değerlendirmelerinde bu bilgilerden de yararlanmaları sağlanmalıdır.

Milli Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanan ders kitabı inceleme ölçeklerinde, görsellerin değerlendirmesi ile ilgili bölümler güncelleştirilmelidir.

Ders kitaplarındaki görsellerin birbirini tamamlayacak şekilde belirli bir standarttın üzerine çekilebilmesi amacıyla, komisyonlarda daha hassas davranılmalıdır.

Her dersin ders kitabı hazırlanırken "öğrencide estetik bir zevk uyandırma " amacı güdülmeli ve ders kitaplarının hazırlanmasında "görsel tasarım ilkelerine" ve "görsel tasarım unsurlarına" uygun hareket edilmelidir. Resimlemelerin resmedilmesinde gerekli özen gösterilmelidir. Resimlemelerde ayrıntılara daha fazla yer verilmelidir.

KAYNAKÇA

AKYOL, Hayati

2006 **Yeni Programa Uygun Türkçe Öğretim Programları**
Ankara: Kök Yayıncılık

ALEV, Fatoş Parsa

2007 **"İmgenin Gücü ve Görsel Kültürün Yükselişi"**
Fotografya sayı: 19

ALKAN, Cevat

1979 **Eğitim Ortamları**
Ankara: Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları

ALPAN, Gülgün

2002 **"Kitaplarındaki Metin Tasarımı"**
Türk Milli Eğitim Bilimleri Dergisi; Sayı:1, Cilt:6

2004 **Ders Kitaplarındaki Grafik Tasarımının Öğrenci Başarısına ve Derse İlişkin Tutumlarına Etkisi Yayımlanmamış Doktora Tezi**
Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü

ALTAY, J., M. KARA ve M. KURT

2008 **8 İlköğretim Türkçe Ders Kitabı**
İstanbul: Batu Yayıncılık

ARTUT, Kazım

2002 **Sanat Eğitimi Kuramları ve Yöntemleri**
Ankara: Anı Yayıncılık

ATAMAN, Ayşegül

2001 **Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Klavuzu Türkçe 1-8**
Ankara: Nobel Dağıtım

ATMACA, E., A.,

2006 **"İlköğretim Ders Kitaplarında Görsel Tasarım Ve Resimleme"**
Milli Eğitim Dergisi; Sayı:171,Yaz

BARNARD, Malcolm

1998 **Art, Design and Visual Culture Sanat, Tasarım Ve Kültür. (Çev: Güliz Korkmaz) 2002**
Ankara: Ütopya Yayınevi

BECER, Emre

1997 **İletişim ve Grafik Tasarım**
Ankara: Dost Kitabevi Yayınları

BECER, Emre

2007 **Modern Sanat ve Yeni Tipografi**
Ankara: Dost Kitabevi Yayınları

BÖLÜKBAŞI, Fatma

2007 **Türkçe Öğretimi**
İstanbul: Arı Matbaacılık

CEYHAN, E.ve B. YİĞİT

2003 **Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi**
Ankara: Anı Yayıncılık

COŞKUN, H.

1996 **"Eğitim Teknolojisi ve Kültürlerarası Eğitim Bağlamında İkinci Sınıf Türkçe ve Almanca Ders Kitaplarının İçerik Sorunu, Türkiye Eğitimde ve Almanya'da İlköğretim Ders Kitapları**
Ankara: Türk-Alman Kültür İşleri Kurulu Yayın Dizisi,11

DEMİRCAN, Candemir

2006 **"Tübitak Çocuk Kitaplığı Dizisindeki Kitapların Dış Yapısal ve İç Yapısal Olarak İncelenmesi"**
Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt 2, Sayı:1

DEMİREL, Ö. ve K. KIROĞLU

2005 **Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi**
Ankara: Öğreti Yayınları

ECZACIBAŞI SANAT ANSİKLOPEDİSİ

1997 **Sanat Ansiklopedisi**
İstanbul

ERDOĞAN, İrfan

1998 **SPSS Kullanım Örnekleriyle Araştırma Dizayn ve İstatistik Yöntemleri**
Ankara: Emel Matbaa

ERSOY, Ayla

1995 **Sanat Kavramlarına Giriş**
İstanbul: Yorum Sanat Yayıncılık

GÖKAYDIN, Nevide

1998 **Tasarım ve Görsel Algı**
İstanbul: Milli Eğitim Basımevi

GÜRKAN, T. ve E. GÖKÇE

2000 **"İlköğretim İlk okuma-Yazma Kitaplarının İncelenmesi", S.Sever (Ed.). 1. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu Sorunlar ve Çözüm Yolları**
A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi ve Tömer Dil Öğretim Merkezi Yayınları No:1

HALİS, İ.

2002 **Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme**
Ankara: Nobel Yayın Dağıtım

İNANÇ, Y., M. BİLGİN ve M. ATICI

2004 **Gelişim Psikolojisi Çocuk ve Ergen Gelişimi**
Adana: Nobel Kitabevi

İSKİT, R., S.

2000 **Türkiye'de Neşriyat Hareketleri Tarihine Bir Bakış**
Ankara: Milli Eğitim Basımevi

KARASAR, Niyazi

2006 **Araştırmalarda Rapor Hazırlama**
Ankara: Nobel Dağıtım

KAPTAN, Serpil Güvendi ve Y.A. KAPTAN

2004 "**Ders Kitaplarındaki Tasarım Sorunları Ve Öğrencilerin Öğrenme Düzeyine Etkisi"**
XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi

KAYA, Yahya, Kemal

1984 **İnsan Yetiştirme Düzenimiz Politika- Eğitim- Kalkınma**
Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal ve İdari Bilimler Döner Sermaye İşletmesi

KAYA, İsmail

1999 **İlköğretim Ders Kitaplarında Görsel Düzen Açısından Bulunması Gereken Nitelikler**
Ankara

KESER, Hafize

2004 **"İlköğretim 4. Sınıf Bilgisayar Ders Kitaplarının Görsel Tasarım İlkelerine Göre Değerlendirilmesi"**

KETENCİ, H., F. ve C. BİLGİLİ

2006 **Yongaların 10 000 Yıllık Gizemli Dansı Görsel İletişim Grafik Tasarımı**
İstanbul: Beta Basım A.Ş.

KILIÇ, A. ve S. SEVEN

2002 **Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi**
Ankara: Pegem Yayıncılık

2004 **Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi**
Ankara: Pegem Yayıncılık

KILINÇ Aziz, S. TÜZEL

2008 "**Metin Seçimi Açısından İlköğretim İkinci Kademe Türkçe Ders Kitaplarının Değerlendirilmesi"**
Bahçeşehir Üniversitesi, Türkçe Öğretim Kongresi

KOÇ, Mustafa

2004 **"Gelişim Psikolojisi Açısından Ergenlik Dönemi ve Genel Özellikleri:**
Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi; Sayı:17

KOÇ, M., Y. YAVUZER, Z. DEMİR ve M. ÇALIŞKAN

2001 **Gelişim ve Öğrenme**
Ankara: Nobel Yayınları

KÜÇÜKAHMET, Leyla

2004 **Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu**
Ankara: Nobel Yayıncılık

LUKE, C.

2003 **Peagogy, Correctivitiy, Multimedality and Interdiscipilnarity Reading Research Quartely, 38 (3) 397-403**

MAY, Rollo

2005 **Yaratma Cesareti**
İstanbul: Metis Yayınları

MİTCHELL, W. J.

1995 **Picture Theory: Essayson Verbol and Visual Representation**
Chicago: Universty of Chicago Press

ODABAŞI, Hatice Aslan

2006 **Grafik'te Temel Tasarım**
İstanbul: Yorum Sanat Yayınları

ÖZBAY, Yaşar

2004 **Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi, Kuram Geliştirme ve Uygulama**
Ankara: Öğreti Yayınları

ÖZMEN, Haluk

2004 **Fen Öğretiminde Öğrenme Teorileri ve Teknoloji Destekli Yapılandırmacı (Constructivist) Öğrenme**
The Turkish Online Journal of Educational Technology - TOJET; 1303–6521 Volume 3, Issue 1, Article 14

ÖZSEVGEÇ, Tuncay

2004 **"İlköğretim Öğrencilerinin Zihinsel Gelişim Düzeyleri Üzerinde Sosyal Faktörlerin Etkileri**"
İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı

PARSA, A Fatoş,

2004 "**İmgenin Gücü Ve Görsel Kültürün Yükselişi**"
Ana Dili Dil Kültürü Ve Eğitim Dergisi. Sayı:33; S.59.

PEKER, Murat

2003 **Kolb Öğrenme Stili Modeli**
Milli Eğitim Dergisi; Sayı:157

PEKMEZCİ, Hasan

1996 **İlköğretim Ders Kitaplarındaki Resimlerin Çocuğun Görsel Eğitimine Etkileri, Türkiye ve Almanya'da İlköğretim Ders Kitapları (Ed:H. Coşkun)**
Ankara: Türk-Alman Kültür İşleri Kurulu Yayın No 11

RUDOLF, Arnheim

2007 **Görsel Düşünme. (Çev: Rahmi Öğdül)**
İstanbul: Metis Yayınları

SAN, İnci

2003 **Sanat Eğitimi Kuramları**
Ankara: Ütopya Yayınevi

SELÇUK, Ziya

1999 **Eğitim Psikolojisi Gelişim ve Öğrenme**
Ankara: Nobel Yayınları

SELÇUK, Ziya

2005 **Gelişim ve Öğrenme**
İstanbul: Nobel Yayınları

STOKES, S.

2005 **Visual Literacy İn Teaching And Learning: A Literature Perspective**
Electronic Journal Fort He İntegration Of Technology İn Education.1(1), 10-18.

SÜDOR, Gülseren

2006 **Temel Sanat Eğitimi**
İstanbul: Tiglat Matbaacılık

TANSUĞ, Sezer

1999 **Resim Sanatının Tarihi**
İstanbul: Remzi Kitabevi

TEKER, Ulufer

2002 **Grafik Tasarım Reklam**
İzmir: Dokuz Eylül Yayınları

TOSUNOĞLU, M., M. ARSLAN ve İ. KARAKUŞ

2001 **Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme**
Ankara: Anıttepe Yayıncılık

TUNALI, İsmail

2002 **Tasarım Felsefesine Giriş**
İstanbul: Yapı-Endüstri Merkezi Yayınları

TÜRK DİL KURUMU

1998 **Türkçe Sözlük**
Ankara: TDK Yayınları

UÇAR, Tevfik Fikret

2004 **Görsel iletişim ve Grafik Tasarımı**
İstanbul: İnkılâp Yayınevi

ULUSOY, Ayla

2003 **Gelişim ve Öğrenme**
Ankara: Anı Yayıncılık

VARIŞ, F.

1998 **Eğitimde Program Geliştirme: Teoriler-Teknikler**
Ankara: Alkım Yayınları

YALIN, Halil İbrahim

1996 **"Ders Kitapları Tasarımı"**
Milli Eğitim Dergisi, 62. Sayı

YAPICI, Şenay, YAPICI, Mehmet

2006 **"Çocukta Bilişsel Gelişim"**
Bilim, Eğitim ve Düşünce Dergisi, Sayı:1, Cilt:6

YILMAZ, Meliha

2005 **Görsel Sanatlar Eğitiminde Uygulamalar (175 Uygulama Biçimi ile)**
Ankara: Ümit Ofset Matbaacılık

YOLCU, Enver

2004 **Sanat Eğitimi Kuramları ve Yöntemleri**
İstanbul: Nobel Yayın Dağıtım

EKLER

EK-1 Veri Toplama Aracı

EK-2 İlköğretim 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı; CD içerisinde

Ek-1

İLKÖĞRETİM İKİNCİ KADEME TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDA YER ALAN GÖRSELLERİ DEĞERLENDİRME ÖLÇEĞİ

Sayın Katılımcı;

Bu veri toplama aracı "İlköğretim İkinci Kademe Türkçe Dersi Ders Kitaplarında Yer Alan Görsellerin Düzenlenmesi Bağlamında Değerlendirilmesi" başlıklı yüksek lisans tezim için kullanılma amacıyla hazırlanmıştır. Bilimsel amaçla hazırlanmış bu ölçek başka bir amaçla kullanılmayacaktır. Sorulara vereceğiniz doğru cevaplar, araştırmanın geçerlilik ve güvenirliliğini arttıracaktır. Sorularda uygun gördüğünüz seçeneğin içini doldurarak belirtiniz.

Araştırmaya göstereceğiniz ilgi ve katılım için şimdiden teşekkür ederim.

Şennur TÜZEL

hllvacc@gmail.com

A- Cinsiyetiniz:

1. ( ) Bayan 2. ( ) Bay

B- Öğrenim Durumunuz:

1.( ) Lisans 2. ( ) Yüksek Lisans 3.( ) Doktora

C- Akademik Unvanınız:

1.( ) Arş. Gör. 2. ( ) Öğr. Gör. 3.( ) Okutman
4.( ) Yrd. Doç. Dr. 5. ( ) Doç. Dr. 6. ( ) Prof. Dr.

Ç-Uzmanlık Alanınız:

1. ( ) Türkçe Eğitimi 2. ( ) Güzel Sanatlar

Ders Kitabının Kapağının Değerlendirilmesi						
		Çok Doğru	**Doğru**	**Kararsızım**	**Yanlış**	**Çok Yanlış**
1	Kapak estetik ve görsel algı kuralları doğrultusunda hazırlanmıştır.					
2	Kapakta dersin içeriği ile uyumlu resimlendirme mevcuttur.					
3	Kapak tasarımındaki görsel unsurlar bir bütünlük oluşturacak şekilde bir araya getirilmiştir.					
4	Kapak tasarımda ön kapak ile arka kapak, gerekli görsel devamlılığı sağlamıştır.					
5	Kapakta sıcak renklere ağırlık verilmiştir.					
6	Kapak tasarımda kullanılan çizgiler değişik noktalara yönlenerek tasarıma canlılık ve hareket kazandırmıştır.					
7	Kapak baskısı yeterli netliktedir.					
8	Kapakta tercih edilen görseller öğrencinin gelişim seviyesine uygundur.					

Ders Kitaplarında Yer Alan Tema Kapaklarının Değerlendirilmesi						
		Çok Doğru	**Doğru**	**Kararsızım**	**Yanlış**	**Çok Yanlış**
1	Tema kapağında içerisinde yer alan metinlerde kullanılan resimlerden/fotoğraflardan ayrı bir görsel kullanılmıştır.					
2	Tema kapağında kullanılan resimler temanın içeriği ile uyumludur.					
3	Tema kapağı estetik ve görsel algı kuralları doğrultusunda hazırlanmıştır.					
4	Tema kapağının tasarımı öğrenciye temayı takip etme kolaylığı sağlamaktadır.					
5	Sayfada kullanılan görsel malzemede resim-fotoğraf dengesi sağlanmıştır.					
6	Çocuğun ilgisini çekecek süslemeler kullanılmıştır.					
7	Her temada kullanılan süslemeler temanın konusuna uygun olarak değiştirilmiştir.					
8	Boşluklar etkili kullanılmıştır.					

Görsel Öğelerin Çizimi ve Tasarlanması		**Çok Doğru**	**Doğru**	**Kararsızım**	**Yanlış**	**Çok Yanlış**
1	Görsel öğeler mesaj aktarımına katkı sağlamıştır.					
2	Sayfa tasarımlar estetik ve görsel algı kuralları doğrultusunda hazırlanmıştır.					
3	Görsel öğeler bir bütünlük sağlayacak nitelikte bir araya getirilmiştir.					
4	Görsel öğeler mesaj aktarımında öğrenci için uyarıcıdır.					
5	Resimlemelerde desen sağlamdır.					
6	Dikkat çekiciler, hatırlanması istenen görüntüler ve işaretlerin tasarımında sıcak renkler kullanılmıştır.					
7	Görsel materyaller yaş grubunun gelişim özelliklerine uygun içerikte düzenlenmiştir.					
8	Görsel unsurların baskısı öğrencinin göz sağlığı açısından uygun netliktedir.					
9	Resimlerdeki insan figürleri anatomik yapı ve seviye bakımından uygun özelliktedir					
10	Tasarımda yalınlık ve basitlik ilkesine uyulmuştur.					
11	Resimlemelerde özellikle vurgulanması gereken elemanlara dikkat çekilmektedir.					
12	Görseller, tasarım ilkeleri içerisinde yer alan "*bütünlük*" ilkesine uygun olarak düzenlenmiştir.					
13	Görseller, tasarım ilkeleri içerisinde yer alan "*denge*" ilkesine uygun olarak düzenlenmiştir.					
14	Görseller, tasarım ilkeleri içerisinde yer alan "*tekrar*" ilkesine uygun olarak düzenlenmiştir.					
15	Görseller, tasarım ilkeleri içerisinde yer alan "*uygunluk*" ilkesine uygun olarak düzenlenmiştir.					
16	Görseller, tasarım öğeleri içerisinde yer alan "*doku*" ilkesine uygun olarak düzenlenmiştir.					
17	Görseller, tasarım öğeleri içerisinde yer alan "r*enk*" ilkesine uygun olarak düzenlenmiştir.					
18	Görseller, tasarım öğeleri içerisinde yer alan "ç*izg*i" ilkesine uygun olarak düzenlenmiştir.					
19	Görseller, tasarım öğeleri içerisinde yer alan "*boşluk*" ilkesine uygun olarak düzenlenmiştir.					
20	Görsel öğelerin boyutları gerekli ayrıntıları göz önüne serecek boyutlardadır.					
21	Görsellerde renkler etkili kullanılmıştır.					
22	Resimlemede açık kompozisyon kullanılarak devamı çocuğun hayal gücüne bırakılmıştır.					

Sayfa Tasarımı						
		Çok Doğru	**Doğru**	**Kararsızım**	**Yanlış**	**Çok Yanlış**
1	Karşılıklı iki sayfa tek bir kompozisyon olarak bütünlük içerisinde düzenlenmiştir.					
2	Boşluklar etkili kullanılmıştır.					
3	Görsel öğeler okuma akışını engellememiştir.					
4	Görsel öğeler desteklediği metnin yakınında kullanılmıştır.					
5	Başlıklar etkili düzenlenmiştir.					
6	Sayfa düzeni içerisinde görsel öğelere yeterince yer verilmiştir.					

Ek-2

İlköğretim 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı; CD içerisinde